

**ÖĞRETMEN ADAYLARININ SİBER
ZORBALIK VE SİBER MAĞDURİYET
ALGI DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Burhanettin ELMAS

DANIŞMAN

Doç. Dr. Sinan YÖRÜK

İNTERNET VE BİLİŞİM TEKNOLOJİLERİ YÖNETİMİ

ANABİLİM DALI

Haziran, 2016

AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**ÖĞRETMEN ADAYLARININ SİBER ZORBALIK VE SİBER
MAĞDURİYET ALGI DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ**

Burhanettin ELMAS

DANIŞMAN

Doç. Dr. Sinan YÖRÜK

İNTERNET VE BİLİŞİM TEKNOLOJİLERİ YÖNETİMİ
ANABİLİM DALI

Haziran, 2016

TEZ ONAY SAYFASI

Burhanettin ELMAS tarafından hazırlanan “Öğretmen Adaylarının Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Algı Düzeylerinin İncelenmesi” adlı tez çalışması lisansüstü eğitim ve öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca 17/06/2016 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü **İnternet ve Bilişim Teknolojileri Yönetimi Anabilim Dalı’nda YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Danışman : Doç. Dr. Sinan YÖRÜK

Başkan : Doç. Dr. Mustafa HOTAMIŞLI
Kocatepe Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Üye : Doç. Dr. Sinan YÖRÜK
Kocatepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi

Üye : Yrd. Doç. Dr. İsmail KENAR
Dumlupınar Üniversitesi, Eğitim Fakültesi

Afyon Kocatepe Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu’nun
...../...../..... tarih ve
..... sayılı kararıyla onaylanmıştır.

.....
Prof. Dr. Hüseyin ENGİNAR
Enstitü Müdürü

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİM SAYFASI
Afyon Kocatepe Üniversitesi

Fen Bilimleri Enstitüsü, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu,
- Atıfta bulunduğum eserlerin tümünü kaynak olarak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı,
- Ve bu tezin herhangi bir bölümünü bu üniversite veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı

beyan ederim.

17 / 06 / 2016

İmza
Burhanettin ELMAS

ÖZET
Yüksek Lisans Tezi

**ÖĞRETMEN ADAYLARININ SİBER ZORBALIK VE SİBER MAĞDURİYET
ALGI DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ**

Burhanettin ELMAS
Afyon Kocatepe Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
İnternet ve Bilişim Teknolojileri Yönetimi Anabilim Dalı
Danışman: Doç. Dr. Sinan YÖRÜK

Bu araştırmada, Afyon Kocatepe Üniversitesi Eğitim Fakültesinde öğrenim gören öğretmen adaylarının; cinsiyet, sosyo-ekonomik düzey, internet kullanım süresi, öğrenim gördüğü sınıf ve bölüme göre siber zorbalık ve siber mağduriyet algılarının incelenmesi ve farkındalık düzeylerini belirlemek amaçlanmıştır.

Çalışma evreni 2015–2016 eğitim öğretim yılında Afyon Kocatepe Üniversitesi Eğitim Fakültesinde bulunan 7 bölümde öğrenim gören 1., 2., 3. ve 4. Sınıf öğrencilerinden seçilen öğrencilerden oluşmaktadır. Araştırmanın örneklemi olarak 1088 öğrenci katılmış olup bunların %25,4’ü (n=276) erkek, %74,6’sı (n=812) kız öğretmen adayından oluşmaktadır. Örneklemin evreni temsil ettiği varsayılmıştır.

Deneklere anket uygulaması yapılmış olup ankette araştırmacı tarafından hazırlanan kişisel bilgi formu ve Arıcak vd. (2011), tarafından geliştirilen “Siber Zorbalık” ve “Siber Mağdur” ölçeklerinden oluşan sorular yöneltilmiştir. Sorular SPSS programında analiz edilmiş olup, kişisel bilgi formunda yer alan sorular, öğrencilerin maruz kaldıkları ve uyguladıkları siber zorbalık davranışlarının sıklığı, yüzde ve frekansları hesaplanarak tablolar haline getirilerek değerlendirilmiştir. Değerlendirmede İkili değişkenler için Mann-Whitney U testi yapılarak sonuçlar değerlendirilmiştir.

Yapılan değerlendirme sonucunda öğretmen adaylarının; cinsiyet ile siber zorbalık

arasında anlamlı bir farklılık bulunurken siber mağduriyet arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Öğretmen adaylarının ailelerinin gelir durumuna ile siber mağduriyet arasında anlamlı bir ilişki bulunurken siber zorbalık arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir. Öğretmen adaylarının öğrenim gördüğü sınıf ile siber zorbalık ve siber mağduriyet arasında anlamlı bir farklılık olmadığı, internet kullanım süresi ile öğrenim görülen bölüm arasında ise siber zorbalık ve siber mağduriyet yönünden anlamlı bir farklılık bulunduğu tespit edilmiştir.

2016, x + 80 sayfa

Anahtar Kelimeler: Siber zorbalık, Siber mağduriyet, Öğretmen adayları

ABSTRACT
M.Sc Thesis

THE EXAMINATION OF THE CYBER BULLYING AND CYBER UNJUST
TREATMENT PERCEPTION LEVELS OF TEACHER CANDIDATES

Burhanettin ELMAS

Afyon Kocatepe University

Graduate School of Natural and Applied Sciences

Department of Internet and Information Technology Management

Supervisor: Assoc. Prof. Sinan YÖRÜK

This research aims at examining cyber bullying and cyber unjust treatment perceptions of the teacher candidates studying in Afyon Kocatepe University Education Faculty according to their sexes, social economical levels, internet usage times, their classes and departments that they have been studying, and determining their awareness levels.

The target population consists of the students being selected from 1., 2., 3., and 4. Grades who study in 7 departments in Afyon Kocatepe University Education Faculty in 2015-2016 academic year. 1088 students participated in this research as the sample of the research and 25,4% of them consists of men (n=276), 74,6% of them consists of women (n=812) teacher candidates. The Sample is assumed to represent the universe.

Survey was made to the subjects and the questions consisting of the scales of “Cyber Bullying” and “Cyber Unjust Treatment” developed by Arıcağ *et al.* (2011) were asked to them and a personal information form was prepared by a researcher.

The questions were analysed in SPSS programme, and the questions in the personnel information form were evaluated by calculating the density of the cyber bullying behaviours that the students are exposed and they perform, percentage and frequency, and by tabulating them. In the evaluation, Mann-Whitney U test was made for binary variables and the results were evaluated.

As a result of the evaluation, while there is a significant difference between sex and cyber bullying of the teacher candidates, there is no significant difference between sex and cyber unjust treatment of the teacher candidates. While there is a significant relationship between the income status of the family and cyber unjust treatment of the teacher candidates, any relationship hasn't been determined between the income status of the family and cyber bullying. It has been determined that there isn't significant difference between the class that the teacher candidates study and cyber bullying and cyber unjust treatment; there is significant difference between internet usage time and the department that they study in terms of cyber bullying and cyber unjust treatment.

2016, x + 80 pages

Key Words: Cyber bullying, Cyber victimhood, Teacher candidate

TEŞEKKÜR

Bu araştırmanın konusu, deneysel alışmaların ynlendirilmesi, sonuların değerlendirilmesi ve yazımı aşamasında yapmış olduğu büyük katkılarında dolayı tez danışmanım Sayın Doç. Dr. Sinan YÖRÜK, araştırma ve yazım süresince yardımlarını ve desteğini esirgemeyen eşim Sümeyye, canım kızım Erva ve oğlum mer'e teşekkür ederim.

Bu araştırma boyunca manevi desteklerinden dolayı aileme teşekkür ederim.

Burhanettin ELMAS
AFYONKARAHİSAR, 2016

İÇİNDEKİLER DİZİNİ

Sayfa

ÖZET	i
ABSTRACT	iii
TEŞEKKÜR	v
İÇİNDEKİLER DİZİNİ.....	vi
SİMGELER ve KISALTMALAR DİZİNİ	viii
ÇİZELGELER DİZİNİ.....	ix
1. GİRİŞ	1
1.1 Problem Durumu	4
1.2 Alt Problemler	5
1.3 Araştırmanın Amacı	5
1.4 Araştırmanın Önemi	6
1.5 Sınırlılıklar.....	10
1.6 Tanımlar	11
2. LİTERATÜR BİLGİLERİ	12
2.1 Zorbalık Nedir?.....	12
2.2 Zorbalık Çeşitleri.....	14
2.2.1 Siber Zorbalık	17
2.2.1.1. Siber Zorbalık Nedir ?	17
2.2.1.2. Siber Zorbalığın Nedenleri	18
2.2.2 Siber Zorbalığın Çeşitleri	19
2.2.3 Geleneksel zorbalık ile Siber Zorbalık Arasındaki Bağlantı	22
2.2.4 Siber Zorbalığın Etkileri.....	25
2.2.5 Siber Zorbalığın Hukuki Boyutu	28
2.3 Siber Zorbalık Yurtiçi Çalışmaları	30
2.4 Siber Zorbalık Yurtdışı Çalışmaları	38
3. MATERYAL ve METOT	40
3.1 Araştırmanın Modedli	40
3.2 Evren ve Örneklem.....	40
3.3 Veri Toplama Aracı	40
3.3.1 Siber Zorbalık Ölçeği	41
3.3.2 Siber Mağduriyet Ölçeği	41
3.3.3 Kişisel Bilgi Formu	41

3.4 Verilerin Toplanması.....	41
3.5 Verilerin Analizi.....	42
4. BULGULAR.....	43
4.1 Demografik Bilgiler.....	43
4.2. Öğretmen Adaylarının Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Durumlarının Cinsiyet Faktörü Açısından İncelenmesi	48
4.3 Öğretmen adaylarının siber zorbalık ve siber mağduriyet durumlarının okudukları sınıf faktörü açısından incelenmesi	49
4.4 Öğretmen adaylarının siber zorbalık ve siber mağduriyet durumlarının okuduğu bölüm faktörü açısından incelenmesi	51
4.5 Öğretmen adaylarının siber zorbalık ve siber mağduriyet durumlarının ailelerinin aylık geliri faktörü açısından incelenmesi	54
4.6 Öğretmen adaylarının siber zorbalık ve siber mağduriyet durumlarının internet kullanım süresi faktörü açısından incelenmesi	55
5. TARTIŞMA ve SONUÇ	58
5.1 Sonuç	58
5.2 Öneriler.....	62
6. KAYNAKLAR.....	65
ÖZGEÇMİŞ.....	76
EKLER	77
EK 1 – Kişisel bilgi Formu.....	77
EK 2 – Siber Zorbalık Ölçeği.....	78
EK 3 – Siber Mağduriyet Ölçeği	79
EK 4 – Etik Kurul İzin Belgesi.....	80

SİMGELER ve KISALTMALAR DİZİNİ

Kısaltmalar

EBA	Eğitimde Bilişim Ağı
FATİH	Fırsatları Artırma Teknolojiyi İyileştirme Hareketi
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
YÖK	Yüksek Öğretim Kurumu
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TÜBİTAK	Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
SPSS	Statistical Package for Social Sciences (Sosyal Bilimler İçin İstatistik Paketi)

ÇİZELGELER DİZİNİ

Sayfa

Çizelge 4.1 Ankete katılan öğretmen adaylarının cinsiyete göre dağılımı.....	43
Çizelge 4.2 Ankete katılan öğretmen adaylarının sınıflara göre dağılımı	43
Çizelge 4.3 Ankete katılan öğretmen adaylarının okuduğu bölüme dağılımı	44
Çizelge 4.4 Ankete katılan öğretmen adaylarının ailelerin aylık gelirine göre dağılımı	44
Çizelge 4.5 Ankete katılan öğretmen adaylarının akıllı cep telefonu kullanım dağılımı	45
Çizelge 4.6 Ankete katılan öğretmen adaylarının kişisel bilgisayara sahip olma durumuna göre dağılımı	45
Çizelge 4.7 Ankete katılan öğretmen adaylarının internet bağlantısına sahip olma durumlarına göre dağılımı	45
Çizelge 4.8 Ankete katılan öğretmen adaylarının günlük internete bağlanma durumlarına göre dağılımı	46
Çizelge 4.9 Ankete katılan öğretmen adaylarının internete bağlanma yerine göre dağılımı	46
Çizelge 4.10 Ankete katılan öğretmen adaylarının günlük internete bağlanma süresine göre dağılımı	47
Çizelge 4.11 Ankete katılan öğretmen adaylarının internet kullanım amaçlarına göre dağılımı	47
Çizelge 4.12 Ankete katılan öğretmen adaylarının sosyal aktivitelere katılımına göre dağılımı	48
Çizelge 4.13 Öğretmen adaylarının cinsiyet değişkenine göre siber zorbalık ve siber mağduriyet davranışlarına ilişkin analiz sonuçları	49

Çizelge 4.14 Öğretmen adaylarının okudukları sınıf değişkenine göre siber zorbalık ve siber mağduriyet davranışlarına ilişkin analiz sonuçları	50
Çizelge 4.15 Öğretmen adaylarının okudukları bölüm değişkenine göre siber zorbalık ve siber mağduriyet davranışlarına ilişkin analiz sonuçları	51
Çizelge 4.15 (Devam) Öğretmen adaylarının okudukları bölüm değişkenine göre siber zorbalık ve siber mağduriyet davranışlarına ilişkin analiz sonuçları	52
Çizelge 4.16 Öğretmen adaylarının okudukları bölüm değişkenine göre siber zorbalık ve siber mağduriyet davranışlarına ilişkin analiz sonuçları	54
Çizelge 4.17 Öğretmen adaylarının internet kullanım süresi değişkenine göre siber zorbalık ve siber mağduriyet davranışlarına ilişkin analiz sonuçları	56

1. GİRİŞ

Teknolojinin hızla bir şekilde gelişmesi ve ilerlemesi, bilgisayarların ucuzlayarak kullanımının çok fazla yaygınlaşmasını sağlamıştır. 1990 yılların başlarında bilgisayarın kişisel alanlarda kullanılmaya başlamasıyla birlikte bilgisayar insanların güncel hayatında vazgeçilmez bir parça haline gelmiştir. Özellikle son yıllarda teknolojinin ilerlemesiyle birlikte internet erişiminin ve kullanımının genişlemesi ile kolaylaşması günümüzde cep telefonu kullanımının ucuzlayarak akıllı cep telefonlarının kullanımının yaygınlaşması bireylerin sosyal, eğitim ve iş yaşamı gibi alanlarında birçok değişikliği de yanında getirmiştir. İletişim ve teknolojiyle birlikte dünya hızla küreselleşerek küçük bir köy halini alması, insanların birbirleriyle olumlu veya olumsuz olarak etkileşmesine neden olmuştur.

Teknoloji ve internetin gelişmesine paralel olarak, blog, sosyal ağ, sosyal ağ siteleri, e-postalar, anlık mesajlaşma ve forumların daha fazla kullanılmaya başlandığı gözlenmektedir. İnternet World Stats'ın verilerine göre, Dünyada 3 366 261 156 internet kullanıcısı bulunmakta ve bu dünya nüfusunun %46,4'üne tekabül etmektedir. Teknolojinin hızlı bir gelişme gösterdiği son zamanlarda ucuzlayan ve yaygınlaşan bilgi ve iletişim teknolojileri sayesinde tüm bireyler bilgisayarlar, akıllı cep telefonları, tablet gibi teknolojik ürünleri başta iletişimde olmak üzere hayatın her noktasında kullanılmaya başlanmış, sosyal medya platformları ile etkileşim içine girilmiş ve internet vazgeçilemez bir hale gelmiştir. Bu gelişmeler sayesinde 2000 yıllarda Türkiye'de yaklaşık 2 milyon internet kullanan birey varken 12 yıl gibi kısa bir sürede hızla artarak 36 milyonu geçmiştir. Bu hızlı artışla gelinen noktada ülke nüfusunun yaklaşık %46,3'ünün aktif olarak interneti kullandığını görmekteyiz. Ortaya çıkan bu oran ile tüm dünyada internet kullanıcıları arasında Türkiye 15. sırada yer almaktadır (İnt.Kyn.1).

Son yıllarda ileri ve yüksek teknoloji sayesinde dünya genelinde akıllı cep telefonu, tablet, bilgisayar, internet gibi teknolojik ürünlerin kullanımında gözle görülür bir artış olmuş ve olmaya devam etmektedir. Toplum ve dünya, teknolojiyle birlikte bu ekseninde aynı yönde hareket etmekte ve teknolojiye hızla adapte olmaktadır. Türkiye 35 milyonu

bulan internet kullanıcısıyla dünya sıralamasında 14. sırada bulunmaktadır. Aynı kategoride Avrupa sıralamasına baktığımızda ise Türkiye 5. sırada yer aldığı görülmektedir. Dünyada en çok kullanılan ve en büyük sosyal paylaşım platformu olan Facebook'a üye olan vatandaşlarımızın sayısı 29 milyonu bulmaktadır. Bu üye sayısı ile Türkiye; Facebook' a Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere ve Endonezya'dan sonra en çok kullanan 4. ülke konumuna yerleşmektedir (Sarak 2012).

TÜİK Nisan 2015 verilerinden elde edilen sonuçlara göre Türkiye'de bilgisayar kullanma ve internete bağlanma oranları 16 yaş ile 74 yaş aralığında bulunan kişilerde sırasıyla %54,8 ve %55,9 olarak görülmektedir. Bir önceki yılda ise bu veriler %53,5 ve %53,8 olarak görünmektedir. Ülkemizde internete bağlanma imkânına sahip evlerin oranı %69,5 iken, %96,8'inde cep telefonu veya akıllı cep telefona sahiptir. Bu durum bireylerin internette kolay bağlanma ve kullanma oranını da artırmaktadır. Ülkemizde bireylerin interneti kullanma amaçlarına baktığımızda ise, TÜİK 2015 yılının Ocak-Şubat-Mart ayını kapsayan değerlendirmesinde; vatandaşların %80,9'u sosyal medya platformları üzerinde üyelik oluşturma ve düzenleme, mesaj, fotoğraf, video gibi içerik paylaşma işlemleri yaparken, %70,2 ile internet üzerinden haber, gazete, dergi okuma ve takip etme, %66,3'ü sağlık üzerine inceleme ve araştırma yapma işlemi, %62,1'i kendisi tarafından hazırlanan yazı, resim, video, müzik gibi dokümanların kendisinin veya herhangi birisi tarafından hazırlanan web sayfaları üzerinden paylaşım yapmak üzere işlemler ve %59,4 alış verişi yapmak ve hizmetler konusunda bilgi araştırması yaptığı görünmektedir.

TÜİK verilerinden elde edilen sonuçlara göre çocukların 8 yaşından itibaren bilgisayar kullanmaya başlandığı, internet kullanma yaşı 9 iken akıllı cep telefonu kullanımında ise yaş olarak 10 görünmektedir. Çocukların %24,4'ü kişisel kullanımına açık bilgisayarı bulunurken, çocukların %45,6'sı hemen her gün İnternete bağlandığı görülmüştür.

2000'li yılların başlarından bu yana teknolojik gelişmelerin artması ve kullanımının hayatın her alanında yaygınlaşması, teknolojiye yatkın ve kullanımı konusunda meraklı olan çocuk ve ergenlerin özellikle iletişim noktasında beraberinde bir takım sıkıntılara

da neden olmuştur. Bu noktada karşımıza çıkan siber zorbalık ifadesi geleneksel zorbalık kapsamı içerisinde incelenen ve son yıllarda en çok ele alınan konular arasında karşımıza çıkmaktadır (Bayar 2010).

Yapılan araştırmalar sonucunda;

Öğrencilerin %71'i siber zorbalığa maruz kaldıkları, öğretmenlerin %73,2'sinin, okul yöneticilerin de %93,3'nün daha öncesinde siber zorbalık ve siber mağdurluk kavramlarını daha önceden bildiklerinin belirlenmesine rağmen, öğretmenlerin %17,9'nun ve okul yöneticilerinin de %73,3'nün okullarında siber zorbalığa karşı önleyici çalışmalar yaptıkları tespit edilmiştir (Temel 2015).

Öğrencilerin %2,3'ü sanal zorba, % 11,7'si sanal kurban ve %6,1'i sanal zorba/kurban olarak sanal zorbalık olaylarına dahil olmaktadır (Kocaşahan 2012).

Serin (2012); tarafından yapılan araştırma neticesinde araştırmaya katılan deneklerin %26,52'si herhangi bir şekilde siber zorbalığa dahil olduğu, %11,79'unun başkaları tarafından siber zorbalık davranışına maruz kaldığı, %9,42'sinin başka bireylere karşı siber zorbalık davranışı gösterdiği ve %5,32'sinin ise siber zorbalık yaptığı gibi siber zorbalığa maruz kaldığı görülmüştür. Araştırmanın diğer denek grubunu oluşturan okul idarecilerinin sonuçlarına bakıldığında; %53,2'si siber zorbalık ifadelerini sadece duyduklarını %58,7'sinin siber zorbalık kavramını daha önceden bildiklerini, %51,7'sinin ise siber zorbalıkla mücadele noktasında hiç bir çalışma içerisinde bulunmadıkları tespit edilmiştir. Öğretmenlerin araştırma neticelerinde ise %47,6'sının siber zorbalık ifadelerini sadece duyduklarını, %58,3'ünün siber zorbalık kavramını daha önceden bildiklerini, %65,4'ünün ise siber zorbalıkla mücadele noktasında hiç bir çalışma içerisinde bulunmadıkları tespit edilmiştir. Ayas ve Horzum (2012) tarafından yapılan incelemede siber zorbalık mağduru öğrencilerin %45,3'ü kendi gayretleriyle, %15,8'i anne ve babasının yardımlarıyla, %14,7'si akranlarının yardım etmesiyle, %6,3'ü öğretmenlerinin kendilerine yardım etmesiyle siber zorbalıktan kurtuldukları, %10,5'inin ise siber zorbalığa maruz kalmaya devam ettiğini tespit edilmiştir.

İnternet kullananların siber zorbalık durumlarını tespit etmek için 1500 kişinin katılımıyla gerçekleştirilen çalışmada siber zorbalık mağduru bireylerin %40'ının maruz kaldığı bu durumu hiçbir şekilde kimseyle paylaşmadığı tespit edilirken, sadece siber zorbalık mağduru bireylerin %14,3'ünün yaşadıkları bu sıkıntılı durumu aileleri ve öğretmenlerine ifade ettikleri görülmüştür (Hinduja and Patchin 2005).

Çetinkaya (2010)'ya göre öğrencilerin maruz kaldığı zorbalık karşısında herhangi bir yetişkinden veya öğretmenlerinden yardım istemesi oranlarına bakıldığında çok düşük olduğu görülmektedir.

Kanada ve Türkiye'de ortak yapılan bir araştırmada ise sanal zorbalığın hem öğretmenler için hem de öğrenciler için bir problem olarak ortaya çıktığı bulunmuştur. Her iki ülkenin %72 ve %80 arasında yer alan eğitimcilerine göre sanal zorbalığın okullarda bir sorun olarak görüldüğü ifade edilmiştir (Ryan *et al.* 2011).

Öğretmen ve okul idarecilerinin geneli zorbalığın günümüzde okullarda yaşanan sıkıntılardan biri olduğunun farkında ve bu konuda mücadele etmenin gerekliliğini düşünmektedir. Buna karşılık zorbalığın bir diğer boyutu teşkil eden siber zorbalık noktasında ise çok az miktarda öğretmen ve okul idarecisi öğrencilerin siber zorbalığa uğradığını düşünmektedir (Beran and Li 2005, Keith and Martin 2005, Li 2007, Chibbaro 2007).

1.1 Problem Durumu

Bu araştırmada problem cümle; Afyon Kocatepe Üniversitesi Eğitim Fakültesinde okuyan öğretmen adaylarının; Tanrıkulu vd. (2013) tarafından geliştirilerek güvenilirliği ve geçerliliği ispat edilmiş “Siber Zorbalık Ölçeği”, “Siber Mağduriyet Ölçeği” ile araştırmacı tarafından oluşturulan “Kişisel Bilgi Formu” kullanılarak siber mağduriyet ve algı düzeylerinin, yaş, cinsiyet, bölüm, sınıf sos-ekonomik düzey, internet kullanma alışkanlıkları ve sosyal olma durumu değişkenleri arasında nasıl bir bağlantı bulunmaktadır?

Siber zorbalık davranışları ilk olarak ortaya çıktığında geleneksel zorbalığın uzantısı

olarak görülmüştür. Yapılan gerek yurtiçi, gerek yurt dışında gerçekleştirilen çalışmalar neticesinde elde edilen sonuçlara göre, siber zorbalık geleneksel zorbalıktan farklı bir yapıya sahiptir. Tüm yaşam dönemlerinde bireye ciddi zararlar veren siber zorbalık bireylerde ve özellikle çocuk ve gençlerde olumsuz etkilere neden olmakta ve bu durum hayatın geri kalan kısmını ciddi boyutlarda etkileyebilmektedir. Bu noktada özellikle ailelere ve eğitimcilere ayrı bir görev düşmektedir. Gelecekte öğretmenlik vazifesini ifa etmeye aday olan öğretmen adaylarının siber zorbalık ve siber mağduriyet konusunda yeterli bilgi ve tecrübeye sahip olması gerekmektedir.

1.2 Alt Problemler

Araştırmada yanıt aranan alt problemler şunlardır:

1. Öğretmen adaylarının cinsiyete göre siber zorbalık davranışı gösterme ve siber mağdur olma durumları arasında bir fark var mıdır?
2. Öğretmen adaylarının sosyo-ekonomik düzeye göre siber zorbalık davranışı gösterme ve siber mağdur olma durumları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
3. Öğretmen adaylarının okuduğu sınıfa göre siber zorbalık davranışı gösterme ve siber mağdur olma durumları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
4. Öğretmen adaylarının öğrenim gördüğü bölüme göre siber zorbalık davranışı gösterme ve siber mağdur olma durumları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
5. Öğretmen adaylarının internete bağlanma süresine göre siber zorbalık davranışı gösterme ve siber mağdur olma durumları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

1.3 Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada Afyon Kocatepe Üniversitesi Eğitim Fakültesinde okuyan öğretmen adaylarının; siber zorbalık ve siber mağduriyet algılarının, cinsiyet, ailelerin gelir düzeyi, internet kullanım süresi, öğrenim görülen sınıf ve bölüm faktörleri yönünden etkilerini incelemek amaçlanmıştır.

1.4 Araştırmanın Önemi

Teknolojinin gelişmesi özellikle iletişim noktasında çok etkili olmuş, bireylerin iletişimi için e-mail, web sayfaları, mesajlar, webcam, gerek yazıyla gerek sesle gerekse görüntülü konuşmaya olanak sağlayan chat siteleri, sosyal medya platformları gibi çeşitli iletişim araçlarının ortaya çıkmasını ve gelişmesini sağlamıştır. Bu durum bireyler arasında sosyal iletişim ve etkileşimin çok hızlı bir şekilde çoğalmasına olanak sağlamıştır (Palfrey and Casser 2008, Hinduja and Patchin 2009).

Son yıllarda İnternet'in baş döndürücü hızla gelişimi bilişim teknolojilerini fazlasıyla etkilemiş, bilişim teknolojileri adım attığımız her yerde karşımıza çıkmaya başlamıştır. Hemen hemen her ev ve iş yerinde bilgisayarlar, tabletler; her bireyde mobil cihazlar, akıllı telefonlar ve cep bilgisayarları yerlerini almıştır. Bununla birlikte İnternet'in hızlı gelişimi ve özellikle akıllı telefonların yaygınlaşması ile birlikte çocukların ve gençlerin İnternet'e erişimi eşi görülmemiş bir şekilde artış göstermiştir (Livingstone *et al.* 2010).

İnsanoğlunun gelişimine paralel olarak teknolojide gelişmiş ve gelişmeye devam etmektedir. Özellikle son yıllarda bu gelişme büyük bir trend yakalamış, teknoloji hızlı bir şekilde büyümüş ve insanoğlunun hayatının her noktasında yer almıştır. Teknolojik ürünlerin günlük yaşamın içerisinde çok yoğun kullanılması ve yaygınlaşması, akıllı cep telefonlarının ve özellikle Milli Eğitim Bakanlığının yürüttüğü FATİH projesiyle birlikte tablet kullanımının çoğalması, bireylerin internete her zaman ve her yerden bağlanma şansı bulması son zamanlarda internete bağlanmayı ve sosyal medya kullanımını insanlar tarafından bir alışkanlık haline getirmiştir.

İnternet'e ulaşmanın büyük faydalar olduğu gibi kullanıcıların karşılaşabileceği bazı risk, olumsuzluk ve mağduriyetleri beraberinde getirmektedir (Çubukcu ve Bayzan 2013). İnternet risklerini farklı değişkenler etrafında incelemiş olan çalışmaların incelenmesi sonucunda çeşitli risk tanımlarının olduğu görülmektedir.

Arıcağ (2009)'a göre bilgi ve iletişim teknolojilerinin birçok faydasıyla birlikte bireylerin teknolojiyi yanlış kullanması birtakım sıkıntıların doğmasına neden olmuştur. Bu sıkıntılar, ismin gizlendiği aramalar, içeriğinde virüs ve zararlı programların

bulunduğu e-mailler, insanları kötöleyen, hakaret ve tehdit eden, alay eden yazı, resim, video şeklinde mesajlar olarak karşımıza çıkabilmektedir.

Akıllı cep telefonuyla birlikte internet kullanımının ve ulaşımın kolaylaşması iletişim ortamlarının sanal ortamlara kaymasına ve bireylerde zorbalık ve şiddet gösteren hareketlerin artmasında etkili olmuştur. İnternetin okullardaki şiddet ile ilişkisi ilk kez 1999 yılında A.B.D'nin büyük eyaletlerinden biri olan Colorado eyaletinde okulun birinde öğrenim gören öğrencilerin aralarında şiddet ve zorbalık yaptıkları görölmüştür. Şiddet ve zorbalık davranışları gösteren öğrenciler incelendiğinde gençlerin bilgisayar oyunu oynadıklarının ve şiddet içeren web sitelerini kullandıkları fark edilmiş ve internet ile zorbalık kavramı ortaya çıkmış ve gündeme gelmiştir (Slater 2003).

ABD ve Kanada gibi bilgi ve iletişim teknolojilerinin yaygın olarak kullanıldığı ölkelerde siber zorbalık davranışları son zamanlarda ortaya çıkmış ve gün geçtikçe hızla artan bir sorun olarak görölmeye başlanılmıştır. Teknolojiyi en çok kullanan bireyler olan genç nesilde yaygın olarak görölmeye başlanması ve siber zorbalığın düşünölenenden daha fazla sıkıntılar çıkarması toplumda bu konuda yoğunlaşmasına sebep olmuştur. Siber zorbalık toplum ve bireyler üzerinde olumsuz yönde etkiler bırakmaktadır. Bu olumsuz etkiler arasında gençlerin akademik başarısızlığından kaygı, depresyon sonucu intihara kadar giden birçok olumsuz nedeni ifade etmek mümkündür (Arıcak 2009).

Keren Gottfried tarafından yapılan uluslararası bir araştırmada; çevrimiçi olarak yapılan anket çalışmasına 24 ölkede yaşayan 6 bin 500 çocuğun anne-babasını temsil eden 18 binden fazla yetişkin iştirak etmiştir. Anket çalışmasına katılanların yüzde 60'ına göre Facebook ve benzeri sosyal medya platformları siber zorbalığın en yaygın aracı olarak görmektedir. Akıllı cep telefonu gibi mobil araçlar ve online sohbet sayfaları %40'lık oranla sosyal medya araçları gelmektedir. Raporla, bireylerin siber zorbalık davranışlarına hassas davrandıkları görönmektedir. Anket çalışmasına katılan deneklerin yaklaşık 2/3'ü siber zorbalık davranışları hakkında bir şeyler bildiğini ifade ederken, siber zorbalıkla ilgili duyularının olduğunu veya bu konuyla yazılmış yazılar okuduğunu belirtmektedir. Siber zorbalık konusunda bilgi sahibi olma oranı %91 ile Endonezya ilk sırada yer almaktadır. %87 ile Avustralya ikinci sırada yer almakta ve.

Polonya ile İsveç sırasıyla yer almaktadır. Siber zorbalık hakkında bilgisi sahibi en az ülkeler ise %29 ile Suudi Arabistan ve %35 ile Rusya'dır. Siber zorbalığın en çok görüldüğü ülke olan Amerika Birleşik Devletlerinde halkın bilgi sahibi olma oranı %82 olarak görülmektedir. Hindistan yaşayan anne ve babaların çocuklarının herhangi bir şekilde siber zorbalık davranışıyla karşı karşıya geldiğini ifade edenlerin oranı %32'dir. Bu durum Amerika Birleşik Devletleri'nde %15, Kanada ve Suudi Arabistan'da %18, Brezilya'da %20 olarak karşımıza gelmektedir. Ankete katılan Fransa ve İspanya'da yaşayan aileler, çocuklarının veya tanıdıklarının kişilerin siber zorbalıkla en az karşılaştığını söyleyenler olarak karşımıza çıkmaktadır. Araştırma sonucu elde edilen verilere göre Türkiye'de bireylerin %50'si siber zorbalığı duymuş, okumu veya herhangi bir bilgi sahibi olduğu görülmektedir. Vatandaşların %22'si ise siber zorbalıkla var olan hukuki yaptırımlarla mücadele edilebileceğini düşünmektedir. Katılımcılara sorulan evde çocuklarınızdan birisi herhangi bir siber zorbalık davranışına maruz kaldı mı? Sorusuna %88'i hiç karşılamadı cevabını vermiştir. Araştırmaya göre Türk vatandaşlarının %80'ini facebook ve benzeri sosyal medya platformlarında kendilerine rahatsızlık veren davranışlar gösterildiğini ifade etmiştir. Ayrıca %39'luk kısım akıllı telefon veya tablet gibi mobil cihazlardan, %39'u chat gibi sohbet odalarından, %55'i e-mail yoluyla, %46'sı online mesaj yoluyla, %45'i ise web sayfaları aracılığıyla rahatsızlık veren davranışlar gördüğünü belirtmiştir (İnt.Kyn.2).

Canbel ve Sağıroğlu (2007) yürüttükleri çalışmalarında internet risklerini teknik zararlar, fiziksel, sosyal ve psikolojik zararlar ve hayati zararlar şeklinde sınıflandırmaktadırlar. Vanlanduyt ve De Cleyn (2007) ise internet risklerini 5 başlık altında toplamışlardır: sosyal hayatı olumsuz yönde etkilemesi, porno içerikler, şiddet içeren ve bireyin ruhsal ve kişisel gelişimine uygun olmayan içeriklerle karşı karşıya kalınması, vücut sağlığını bozacak yönde etkileri, zamanı etkili kullanılması için plan yapma sıkıntısı ve son olarak da ticari istismar ve aşırı tüketimdir.

Siber zorbalık insanların veya herhangi bir grubun bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanarak başka insanlara kötülük yapmak amacıyla yapılan ve tekrar edilen davranışlar olarak ifade etmektedir. Belsey (2007), Hinduja ve Patchin (2009), Li (2006), Kowalski ve Limber (2012) ise siber zorbalık kavramını; bilgi ve iletişim

teknolojilerinin kullanımı ile yapılan zorbalığın yeni türü olarak ifade edilmektedir.

Siber zorbalık davranışı gösteren bireyler ikiye ayrılmaktadır. Bunlardan birincisi teknolojiyi iyi kullanan ve yaptıklarının farkında olanlardır. Bunlar bilerek ve arzu ederek arkadaşlarına zarar vermektedirler. Diğer kısımda bulunan bireyler ise gösterdiği davranışın sonuçlarını tahmin etmeyen ve göremeyen bireylerdir. Erkek öğrenciler kendilerine karşı yapılan siber zorbalık davranışına karşılık verme eğilimindedirler. Kendilerine yapılan davranışın aynısını veya benzerini karşı tarafa yapma yoluna gitmektedirler. Kız öğrenciler ise bu noktada erkeklere göre pasif olarak kalmaktadırlar. Siber zorbalık mağduru öğrencilerin çoğu bu durumu anne ve babasından gizlemektedir. Siber zorbalıkla mücadele noktasında karşılaşılan durumu ailelere ve öğretmenlere anlatılarak yardım alınması gerekmektedir. Bu noktada anne-babalara, öğretmenlere ve okul idarecilerine büyük görev düşmektedir. Bu noktada gençlerle her daim iletişim içinde olunması gerekmektedir (İnt.Kyn.3).

Siber zorbalık, Amerika Birleşik Devletleri ve Kanada'da başta eğitimcilerin, akademisyenlerin, psikologların ve diğer alanlarda çalışan uzmanların üzerinde çalıştığı, araştırmalar yaptığı bir konu iken Türkiye ve Avrupa ülkesinin çoğunda görülen yeni bir konu olarak görülmeye başlanılmıştır. Dünyanın hemen hemen her yerinde görülen siber zorbalık bölgesellikten çıkmış global sorun haline gelmiştir. Siber zorbalığın daha çok internet üzerinden yapılması ortaya çıkan sorunu güçleştirmiş ve yaygınlaştırmıştır. Ülkeler siber zorbalığı ciddi bir sorun olarak ele almaktadır (Arıcak 2009).

Okul personelinin siber zorbalık davranışları konusunda bilgi sahibi olmaları gereklidir. Okul yönetimleri siber zorbalık davranışlarına karşı aileler ve öğretmenlerle birlikte hareket etmelidirler. Okul rehberlik servisleri zorbalığa uğrayan öğrenciler için psikolojik danışma desteği sağlamalıdır. Öğrenciler kendilerini geliştirebilecekleri ve zamanlarını doğru değerlendirebilecekleri sportif, eğitsel ve sanatsal alanlara yönlendirilmelidir (Aydoğan 2010). Öğretmenlerin çoğu gençler arasında ortaya çıkan ve önemli problemlere neden olan siber zorbalığı fark etmemektedir (Beran and Li 2005, Keith and Martin 2005, Chibbor 2007, Li 2007). Siber zorbalık konusunda öğretmenler üzerinde gerekli olan farkındalığın oluşturulması büyük önem arz

etmektedir. Gün geçtikçe öğretmenler arasında siber zorbalık noktasında gerekli bilinçlenmenin artmasına rağmen okullarda yaşanan siber zorbalığı inkar eden, görmezlikten gelen veya fark etmeyen öğretmenlerle de karşılaşmaktadır (Rigby 1994). Öğretmenler genelde okullarda karşılaşılan geleneksel zorbalığın bir sorun olarak farkında olmasına karşılık az sayıda öğretmen öğrencilerin iletişim teknolojileri vasıtasıyla birbirlerine zarar verebileceği düşüncesindedir (Beran and Li 2005).

Genç ve teknolojiye hızlı adapte olan bir nüfusa sahip olan Türkiye’de siber zorbalık konusunda yapılan araştırmalar özellikle son yıllarda büyük artış göstermektedir. Yapılan araştırmalarda siber zorbalık probleminin acil önlemler alınması gerektirecek noktalara hızla ilerlediğini göstermektedir. Siber zorbalıkla mücadelede anne-babaların, eğitimcilerin ve okul idarecilerin sorumluluk sahibi olması önem arz etmektedir. Bu aşamada başta anne ve babalar olmak üzere okul idarecilerinin ve eğitimcilerin siber zorbalıkla ilgili bilgilendirilmesi, farkındalık oluşturulması büyük önem arz etmektedir.

Bu araştırma ile Afyon Kocatepe Üniversitesi Eğitim Fakültesinde öğrenim gören öğretmen adaylarının siber zorbalık ve siber mağduriyet algı düzeylerinin cinsiyet, ailelerin gelir düzeyi, internet kullanım süresi, öğrenim görülen sınıf ve bölüm yönünden etkileri tespit edilerek önemli bilgilerin elde edileceği düşünülmektedir. Yapılan literatür araştırmaların da siber zorbalık ve siber mağduriyet çalışmalarının genel olarak temel ve orta öğretim öğrencileri ile aileler arasında yoğunlaştığı, üniversite öğrencilerine ve özellikle öğretmen adaylarına yönelik çok fazla incelemenin olmadığı görülmüştür. Bu noktada yapılan araştırmanın faydalı olacağı ve bu alanda bir boşluğu dolduracağı düşünülmektedir.

1.5. Sınırlılıklar

Bu araştırmada elde edilen veriler, “Siber Zorbalık Ölçeği”, “Siber Mağduriyet Ölçeği” ile Kişisel Bilgi Formunda bulunan sorulara verilen yanıtlarla sınırlıdır.

Araştırma, Afyon Kocatepe Üniversitesi Eğitim Fakültesinde 2015-2016 eğitim yılında eğitimine devam eden ve her sınıftan oluşan öğrenci evreninden seçilen 1088 kişilik bir

örneklem grubu ile sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Zorba : Zorba Farsça kökenli bir Türkçe sözcük olup; Gücüne güvenerek hükmü altında bulunanlara söz hakkı ve davranış özgürlüğü tanımayan (kimse), müstebit, mütegalibe, despot anlamına gelmektedir (İnt.Kyn.4).

Siber Zorbalık: Siber zorbalık özellikle akıllı cep telefonu ve internet gibi bilgi ve iletişim teknolojileri ürünleri vasıtasıyla yapılan zorbalık türü olarak ifade edilebilmektedir. Siber zorbalık birey karşı tarafa zarar vermek kastıyla e-mail, mesaj, web sayfaları, sosyal medya araçları, cep telefonuyla aramalar veya cevapsız çağrılar gibi teknolojileri kullanarak sistematik olarak ve uzun süreli rahatsız verici davranışlar şeklin de tanımlanabilmektedir (Arıcak 2009).

Siber Mağduriyet: Siber mağduriyet özellikle akıllı cep telefonu ve internet gibi bilgi ve iletişim teknolojileri ürünleri vasıtasıyla belirli periyotlar dahilinde gerçekleşen bireyin rahatsız eden davranışlara maruz kalmasıdır (Arıcak *et al.* 2012).

2. LİTERATÜR BİLGİLERİ

2.1. Zorbalık Nedir?

Zorba kelimesi köken itibarı ile Farsça olmasına karşılık Türkçe sözcük olarak karşımıza çıkmaktadır. Kaba kuvvete güvenerek hükmü altında bulunanlara söz hakkı ve davranış özgürlüğü tanımayan (kimse), müstebit, mütegalibe, despot anlamına gelmektedir (İnt. Kyn. 4).

Zorbalık, güç kullanarak, korkutarak, tehdit veya zorlama ile başkaları üzerinde egemenlik dayatmak olarak tanımlanır (İnt. Kyn 5).

Rigby (2007) zorbalığı, Güç olarak kuvvetli kişilerin güçsüz olan bireye zarar verecek ve kaygı uyandıracak şekilde yapmış olduğu her türlü gerek psikolojik, gerek fiziksel gerekse sözel davranışlar olarak tanımlamaktadır

Furniss (2000)'e göre zorbalık ise, bireylerin birbirine herhangi bir şekilde zarar veren en küçük davranışlardır. Arora (1987) Zorbalık kavramını bireylerin toplum veya akranlarıyla bir araya gelmesini sağlayacak olan gerekli iletişim becerilerinin olmadığından, çeşitli araçlar vasıtasıyla güncel hayatın oluşturduğu üst baskınlığın oluşturulması ve ya devam ettirilmesi olarak ifade etmektedir. Galloway (1994)'a göre zorbalık bir bireyin ya da toplumun belli kesimin bilerek ve amaçlayarak, karşıdaki insan ve ya insanlara kaygı oluşturacak şekilde yapılan her türlü harekettir.

Roland ve Munthe (1989)'e göre zorbalık, devamlı ve belli aralıklarla, meydana gelen vakalar esnasında güçsüz ve kendini savunmaktan aciz bireylere yönelik kuvvetli birey veya bireyler tarafından gerçekleştirilen her türlü şiddet içeren davranış ve uygulamalardır.

Olweus (1995)'e göre; bir birey, sistematik olarak ve belli bir süre zarfında, başka bir bireyin veya bireylerin kötü hareketlerine uğradığında zorbalığa maruz kalmış olmaktadır.

Pişkin (2002), zorbalıkla konusunda yaptığı derleme araştırmasında, zorbalığın farklı Şekilde ifadelendirmiş ve bu ifadelerdeki ortak yerlerin üzerinde durmuştur. Bu ortak noktalar;

- a-) Zorbalık, farkında olunarak ve istekli bir Şekilde gerŐekleřtirilen, maruz kalan bireye fiziksel, psikolojik, zihinsel olarak zarar verme kastı iÇinde yapılan sözel ifadeler ve davranışlardır
- b-) Zorbalığın zaman iÇerisinde belli bir sŐre tekrar olarak yapılma özelliği vardır
- c-) Zorbalığa maruz kalan birey kendini koruyamayan ve savunamayan aciz bir haldedir.
- d-) Zorbalık davranışını birey tek başına yapabildiği gibi bir grup olarak da yapılabilir. Zorbalığa maruz kalan birey tek başına zarar gŐrdőđü gibi grup olarak da zarar gŐrőlebilmektedir.
- e-) Zorbalık davranışı gösteren bireyler bu durumdan genellikle kendileri iÇin bir Őıkar iÇinde olabilirler.

Eğitim kurumlarının en bŐyŐk sorunlardan bir tanesi olarak akran zorbalığı olarak görölmektedir. Zorbalık davranışları oğrencilerin gerek okul başarısını gerekse kişilisel, sosyal ve bilişsel olarak olumsuz olarak etkilediği görölmektedir. Ayrıca yaşanan zorbalık davranışları oğrencilerde kalıcı olumsuz etkiler bırakarak hayatın her dŐnemine istenmeyen sonuÇlar ortaya Őıkarabilmektedir.

Okul zorbalığı, bireyler tarafından yaşamın doğal bir parŐası olarak gŐrőlmesi ifade edilmesini gŐŐleřtirmiřtir. Zorbalık bir eğitim sorunu olarak ele alınmış ve bu noktada daha Çok eğitimciler tarafından araştırılmıştır (Pişkin 2002).

Olweus (1993)'a göre okul zorbalığı, bir oğrencinin ve grubun diğer oğrencilere sŐregelen bir Şekilde olumsuz olarak davranışlar gŐstermesidir. Zorbalık bireylere saldırgan hareketler iŐermektedir ve bireyler arasında fiziksel olarak farklılık gösteren kişiler arasında olmaktadır (Rigby 2004).

Maines ve Robinson (1992), zorbayı zevk, sosyal konum, maddi gelir kazanmak için ya da grup üyelerinin gereksinimlerini karşılamak adına başka bireylerin gereksinimlerini ve haklarına saygı duymadan başka bireylere karşı kötülüğü dokunan birey veya bireyler olarak ifade etmiştir. Mağdur ise kuvvet olarak kendini savunmaktan aciz olan ve kendine zarar veren hareketleri durdurmada yeterli becerileri bulunmayan birey veya bireyler olarak tanımlanmaktadır..

2.2. Zorbalığın Çeşitleri

Araştırmacılar arasında zorbalık davranışlarının kategorilendirilmesinde görüş farklılıkları bulunmaktadır.

Olweus (1991, 1994a, 1994b), yaptığı çalışmalarında zorbalığı ikiye ayırmıştır. İlki olan doğrudan zorbalıkta; mağdur olan bireye karşı direk olarak yapılan bir zarar verici hareket bulunmaktadır. Bu hareketler arasında fiziksel olarak yapılan her türlü şiddet, hakaret içeren her türlü söylemler bulunmaktadır. Bu şekilde doğrudan yapılan zorbalıkta, zorba ile mağdur bire bir temasta bulunduğundan birbirlerini tanırlar. Diğer zorbalık türü olan dolaylı zorbalıkta ise kurban toplum tarafından reddedilir, sosyal olarak yalnızlığa itilir ve dışlanır. Mağdur bu tür hareketlerde zorbalık yapanların kim olduğu bilmemektedir.

Olweus (1993a) zorbalığın en çok görüldüğü grup olan çocuk ve ergenlerin cinsiyete göre karşılaştıkları zorbalık türlerinde farklılık göstermektedir. Kız çocuklarında ve ergenlerinde birbirleri hakkında doğru olamayan söylemler söyleme ve seksüel konuşmaların yapıldığı sözel zorbalıklar en çok karşılaşılan zorbalık türü olarak görülmektedir. Erkek çocuklarında ve ergenlerinde ise fiziksel şiddetin olduğu zorbalıklar karşımıza çıkmaktadır.

Elliot (1997)'a göre zorbalık türleri dörde ayrılmaktadır;

- ✓ **Bedensel zorbalık:** Bireylerin her türlü bedensel veya her hangi bir araçla maruz kaldığı her türlü fiziksel saldırılardır.

- ✓ **Sözel zorbalık:** Bireylerin hakarete uğraması, tehdit edilmesi, lakap takılması, hakkında kötü söz ve söylentilerin yayılmasını sağlayan her türlü davranışlardır.
- ✓ **Duygusal zorbalık:** Bireylerin toplumdan dışlanması, yalnızlığa itilmesi, toplum olarak aşağılanması, malzemelerine zarar verilmesi veya el konulması gibi hareketleri kapsamaktadır.
- ✓ **Cinsel zorbalık:** İçerisinde fiziksel ve sözel her türlü hareketlerin bulunduğu seksüel davranışlardır.

TÜBİTAK'ın desteklediği ve Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesinde çalışan öğretim görevlilerinden oluşan bir grup akademisyenin eğitimciler, okul idarecileri, anne ve babalar ile öğrenciler için yaptıkları zorbalık konulu bir kitapçıkta zorbalık türlerini ana hatlarıyla şu şekilde ifade etmişlerdir.

- **Fiziksel Şiddet:** Her türlü fiziksel zarar verici davranışlar. Örnek olarak; tekme atmak ateşli silahlarla korkutma, cisim fırlatma, yumruk vurma vb hareketleri sayabilmekteyiz. .
- **Sözel Şiddet:** Bedensel görünümüyle alay ve hareket etme, alay alıcı ve hakaet edici ifadeler kullanma sözel şiddetin örnekleridir.
- **Sosyal Şiddet:** Toplum nezdinde bireyin kabul görmemesi, bireylerin toplumun içine alınmaması, muhatap kabul edilmeyip konuşulmaması, iftira atma gibi hareketler sosyal şiddet içeren davranışlardır.
- **Cinsel Şiddet:** Her türlü cinsel saldırılar ve seksüel ifadelerle bireyin rahatsız edilmesi cinsel şiddetin içeridir
- **Eşyalara Şiddet:** Bireyin sahip olduğu araç ve gereçlere zorla el konulması, zarar verilmesi, izni alınmadan kullanılması eşyalara şiddet olarak

örneklendirilebilir (İnt. Kyn. 6).

Rigby (2007) zorbalığı ikiye bölmüş ve zarar verici zorbalığı geleneksel zorbalık olarak ifadelendirmiştir. Diğer zorbalık türü olarak ise zararı dokunmayan zorbalık olmak üzere tanımlanmıştır. Zararı dokunmayan zorbalık, davranışı gösteren bireyin herhangi bir art niyeti olmadan mağdura fayda sağlayacağı düşüncesiyle gerçekleştirdiği ama bilmeden bireye herhangi bir şekilde zarara uğrattığı ve mağdurun zorbalıkta olduğu gibi kaygı hissettiği zorbalık davranışdır.

Pişkin ve Ayas (2007) Zorbalık türlerini ifade ederken kişilerin sahip olduğu her türlü eşyaya herhangi bir şekilde zarar verilmesi, fiziksel olarak şiddet uygulanması, hakaret, alay alma, tehdit etme gibi sözel olarak şiddet uygulanması, yalnızlaştırma, soyutlama gibi sosyal ayrımcılığa maruz kalınması şeklinde belirtmiştir. Yaptığı araştırmalar neticesinde elde edilen bulgular ışığında bireylerin seksüel olarak şiddete maruz kalmasını cinsel zorbalık olarak görmüş ve zorbalık türleri arasına eklemiştir.

Yetim (2015)'e göre, teknolojinin olumlu yönde gelişmesiyle iletişim araç ve gereçlerinin, çeşitleri, çalışma şekillerinde ve mantıklarında çok büyük değişimler yaşanmış ve beraberinde bir takım sıkıntıları da getirmiştir. Teknolojiyi çok etkin ve yoğun olarak kullanan gençlerin iletişimde sosyal medyayı kullanması ve bunu bir başka bireye karşı zarar vermek, alaya almak, tehdit etmek gibi amaçlar doğrultusunda kullanması giderek artış göstermektedir. Bu davranışların kullanılmasıyla bir takım mağduriyetler ortaya çıkmış ve bunların tanımlanması için başta siber zorbalık olmak üzere birçok ifade sanal ortamlarda kullanılmaya başlanılmıştır.

Yapılan tüm bu ifadelerin neticesinde zorbaca yapılan davranışlarda 3 önemli unsurun varlığından araştırmacılar fikir birliği içindedirler.

1. Zorbalık davranışları bireyler tarafından yapılan tek bir davranış yerine uzun süre uygulanan ve sistematik bir şekilde devam eden bir hareket halinde kendini göstermektedir.
2. Zorba davranışlarda davranışı gösteren birey güçlü olmakla birlikte zorbalık

davranışına maruz kalan birey güçsüzdür. Bireyler arası güç eşitsizliği bulunmaktadır.

3. Zorbalık davranışları fiziksel, sözel ve psikolojik olmaktadır.

Bilgi ve iletişim teknolojisinin gelişmesi, özellikle çocuklar ve gençler tarafından hızla benimsenmesi, etkin ve yaygın kullanılması farklı bir zorbalık türünün ortaya çıkmasını sağlamıştır (Ayas 2008).

Yapılan Araştırmalar incelendiğinde zorbalık, elektronik iletişim araçlarının gelişmesiyle birlikte yeni bir boyut kazanmış ve zarar verme davranışları sanal ortama da taşınmıştır. Bu zorbalığın adı literatürde siber zorbalık olarak tanımlanmıştır.

2.2.1. Siber Zorbalık

2.2.1.1. Siber Zorbalık Nedir?

Siber kavramı yirminci yüzyılın sonlarında bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişmesiyle ortaya çıkmış bir ifadedir. Köken olarak sibernetikten gelmektedir. 1958 yılında canlılar ile elektronik cihazlar arasındaki iletişim yapısını inceleyen Louis Couffignal tarafından kullanılan siber kavramı artık bilişim teknolojisiyle aynı alanlarda birbirini tanımlayan noktalarda kullanılmaya başlanılmıştır. Siber kelimesi kullanım anlamında sanal olarak karşılık bulmaktadır (İnt. Kyn. 7).

Siber zorbalık, bilgi ve iletişim teknolojileri vasıtasıyla bireysel veya grup olarak başkalarına zarar vermek amacıyla Li (2006), yazı, resim, ses, video gibi içeriklerle bilerek ve belirli zaman aralıklarıyla yenilenilen hareketlerdir (Patchin and Hinduja 2006). Siber zorbalık özellikle akıllı cep telefonu ve internet gibi bilgi ve iletişim teknolojileri ürünleri vasıtasıyla yapılan zorbalık türü olarak ifade edilebilmektedir. Siber zorbalık birey karşı tarafa zarar vermek kastıyla e-mail, mesaj, web sayfaları, sosyal medya araçları, cep telefonuyla aramalar veya cevapsız çağrılar gibi teknolojileri kullanarak sistematik olarak ve uzun süreli rahatsız verici davranışlar şeklinde tanımlanabilmektedir (Arıcak 2009).

2.2.1.2. Siber Zorbalık Nedenleri:

Siber zorbalık davranışı gösteren bireyler eğlence, o alma, kendini iyi hissetmeme gibi nedenlerle bu davranışı gösterdiklerini ifade etmektedirler. Siber zorbalığın günümüzde çok hızlı bir şekilde yaygınlaşmasının nedenleri arasında bilgi ve iletişim teknolojilerindeki hızlı gelişmeler ve zorbalık davranışı gösteren bireylerin kendilerini gizlemesi en önemli etmenlerdir.

Lenhart (2007) gençlerin siber zorbalık yapmasının nedenleri olarak; internet üzerinden kişilere hızlı ve kolay bir şekilde tehdit, alaya alma ve hakaret gibi içeriklerin gönderilmesinin kolay olması, yapılan bu davranışların özellikle web sayfaları ve sosyal medya araçları gibi ortamlarda diğer bireyler arasında çok hızlı yayılması, teknolojik cihazlarla bu davranışların kopyalanması, arşivlenmesi ve uzun yıllar saklanabilmesi, özellikle siber zorbalık yapan bireylerin sanal ortamlarda kimliğini çok kolay bir şekilde saklayarak herhangi bir yaptırıma maruz kalmaması olarak gösterilebilmektedir.

Siber zorbalık davranışı gösterenlerin nedenleri arasında, bir bireye zorbaca davranış bulunmaktan zevk alınması, gençlerin kendi aralarında üstünlük sağlama istekleri, güncel hayatta gerçekleştiremediği davranışları sanal ortamda yapma arzusu, intikam alma düşüncesi, uzun süre kimliğini saklayabilmesiyle akran zorbalığına göre yakalanma oranının düşüklüğü, mağdurla sadece sanal ortamda yapılan etkileşimi sayabiliriz (Kowalski 2008).

Willard (2002)'a göre siber zorbalık davranışı gösteren bireylerin bu hareketleri yapmalarındaki neden aşağıda maddelendirilmiştir;

- a.** Siber zorbalık davranışı gösteren bireyler sanal ortamlarda kimliklerini kolayca saklayabilecekleri için yakalanmayacakları düşüncesiyle bu davranışları gerçekleştirirler.
- b.** Siber zorbalık davranışı gösteren bireyler, kurbanlarının herhangi bir fiziksel zarar vermedikleri kanısındadırlar.

- c. Diğer bireylerde siber zorbalık yaptıklarından bu tür hareketler doğal ve yanlış olamayan davranışlardır.
- d. Siber zorbalık davranışı gösteren bireyler kendilerine yapılan davranışların intikamını alma düşüncesiyle bu davranışları gerçekleştirirler.

2.2.2 Siber Zorbalığın Çeşitleri

Teknolojiyi eğitim ve öğretim hayatında ele aldığımızda öğrenciye birçok bilgiyi hızlı ve direkt bir şekilde sunması; muazzam yayınlamaya sahip olması ve birçok materyal sağlaması sebebiyle faydası tartışılmaz boyuttadır. Fakat bu ortamda her bilgi faydalı olamamakla birlikte öğrencilerin yanlış ve kontrol edilemez bir biçimde kullanımı birçok zorluklar ortaya çıkarmaktadır. Özellikle ergenlerin sürekli teknolojiyle iç içe olmaları, teknolojinin hızlı ve kolay paylaşım sunulmasına imkan tanınması, siber zorbalığı yapan kişinin isterse kendi kimliğini gizleyebilmesi bu olumsuz davranışı arttırmaktadır. Bunun sonucunda siber zorbalığın birçok çeşitte görüldüğü ortaya çıkmıştır.

Siber zorbalığı yapılaş şekli yönünden ikiye ayırmak mümkündür. İlk olarak teknolojik ve programlama bilgilerini kullanarak yapılan elektronik zorbalıktır. Elektronik zorbalık yapan birey, kişilerin e-mail, internet bankacılığı, web sayfaları gibi kullanıcı bilgilerini ele geçirmek, web sayfalarını bozmak, hacklemek, bilgisayarlar üzerinden bilgi çalmak gibi teknik vakaları sayabilmekteyiz. Elektronik zorbalık bireysel yapılabildiği gibi özellikle gençlerin gerek internet üzerinden gerekse mekânsal olarak bir araya gelerek grup şeklinde de yapılabilmektedir. Bu tür saldırılara Ddos denilmektedir. Ve hedefteki bilgisayar veya web alanı hızlı ve yoğun kullanıcı talebi karşısında çalışamaz hale gelmektedir. Günümüzde en çok kullanılan zorbalık türlerinden birisidir. Diğer bir zorbalık türü ise insanları daha çok psikolojik ve bilişsel olarak rahatsız eden elektronik iletişim zorbalığıdır. Elektronik iletişim zorbalığı bireyleri rahatsız edici yazı, resim, ses, görüntü gibi içeriklerin e-mail, web sayfası ve sosyal medya platformu gibi sanal alanlarda paylaşılmasıyla gerçekleşmektedir. Bu tür zorbalıkta bireyin kaygı düzeyi artar ve psikolojik olarak olumsuz yönde etkilenmektedir. Elektronik zorbalığa maruz kalan birey maddi olarak etkilenirken elektronik iletişim zorbalığa maruz kalan birey manevi olarak etkilenmektedir (Arıcak 2011).

Siber zorbalık davranışları karşımıza çeşitli şekillerde çıkabilmektedir (Williard 2004);

Kışkırtma: Bir bireye veya gruba kötü, karşı tarafı sinirlendiren mesajlar göndermek.

Taciz etme: Bir bireye veya gruba devamlı olarak alay edici, hakaret içeren mesajlar yollamak

Siber takip: Bir bireye veya gruba yönelik tehdit içerikli mesajlarla tehditlerde bulunmak

Karalamak: Bir bireye veya gruba karşı gerçek dışı, insanları rahatsız edici söylemlerde bulunmak, iftira atmak.

Kendini başkası gibi tanıtmak: Bireyin kendisini gerçek veya gerçek olamayan birisi olarak tanıtarak karşı taraftaki bireye rahatsızlık vermesi

Gezinti ve Düzenbazlık: Kişilerin özel olan bilgilerini ele geçirerek telefon veya internet üzerinden başkalarının görmesi için göstermek ve yayınlamak.

Ayırma: Bireyin dışlanarak sanal olarak oluşturulan herhangi bir gruba veya topluluğa dahil edilmemesi.

Siber zorbalıkla alanında yapılan çalışmalar son yıllarda hızla artmaktadır. Bu araştırmalar neticesinde akademisyenler siber zorbalığı farklı şekillerde ifade etmişlerdir. Bu ifadelerden bazıları;

Ayrıca siber zorbalık davranışlarını aşağıdaki gibi sınıflandırılabilir;

- Telefonlar üzerinden yapılan aramalar, mesaj gönderilmesi, cevapsız aramalar, sohbet odaları, web sayfaları, sosyal medya araçları üzerinden tehdit ve hakaret içerikli sözel ve yazısal ifadelerin oluşturduğu yazılı sözlü davranışlar
- Cep telefonu ve internet üzerinden insanları rahatsız edici görsel öğelerin paylaşılmasını içeren görsel davranışlar
- İnternet üzerinden oluşturulan oyun, blog, sohbet alanı gibi gruplardan bireylerin dışlanması veya kovulmasını içeren dışlanma davranışları

- Bireylerin kendilerini doğru olmayan bir şekilde tanıtarak başkalarının bilgilerini ele geçirmek suretiyle yapılan davranışlar
- Başka kişilerin isimlerini kullanarak onlar adına internet üzerinden üyelikler oluşturulması ve kullanılması şeklinde yapılan davranışlar olarak sınıflandırılabilir (Nocetini *et al.* 2010) .

Siber zorbalığı oluşturan davranışları araştırmacılar aşağıdaki gibi sıralamıştır (Willard 2007, Walker 2009, Siegle 2010, Anderson 2010).

- Hakaret Etme:** İnternet üzerinden online sohbet ortamından veya sosyal medya araçları üzerinden saldırganlık içeren ifadelerle alaya alma, lakap takma gibi yollarla mahcup etme
- Taciz:** Bireyleri sürekli rahatsız edici ses, yazı, seksüel içerikli mesajlar göndererek sıkıntı vermek
- İftira:** Kişiler hakkında gerçek olmayan beyanlarda bulunarak bireylerin mahcup olmalarına neden olmak, iftira atmak
- Taklit Etme:** Kişilerin bilgileri kullanarak onların adına web sayfası, sosyal medya araçları, forumlar üzerinden işlemler yapılması
- İfşa Etme:** Kişilerin özel resim, video, yazı gibi görsellerinin izinleri olmadan utandırmak kastıyla internet üzerinden yayınlanması
- Hile yapma:** Sanal ortamlarda kişilerin kimliklerini gizleyerek başkalarıyla iletişim kurarak onlar hakkında bilgi toplaması
- Dışlama:** Bireylerin online olarak oluşturdukları oyun, sohbet odaları gibi sanal ortamlardan kişileri atması, dahil etmemesi, engellemesi
- Sanal Taciz:** Bireyleri korkutmak kastıyla tehdit içerikli yazı veya ifadelerin bilgi ve iletişim teknolojileri kullanarak mesaj, e-mail gibi yollarla gönderilmesi,
- Sexting:** Kişileri rahatsız edici her türlü seksüel içerikli paylaşımlar gönderilmesi

Siber zorbalık davranışlarını içeren yukarıdaki tanımlar teknolojiyi en çok kullanan ergenler arasında daha fazla görüldüğü gözlenmektedir.

Erdur-Baker ve Kavşut (2007) yaptığı araştırmada lisede öğrenim gören gençlerden internete bağlanan ve zaman geçiren, cep telefonu ile iletişim kuranların oranı %80 olarak görülmektedir.

Gençler tarafından cep telefonu, e-mail, blog ve sohbet odaları, internet siteleri bilgi ve iletişim teknolojileri içerisinde en çok kullanılan araçlar olarak görünmektedir. Bu araçları kullanan gençler kimliklerini saklayabilmeleri nedeniyle kendilerine kolay kurban bulabilmekte ve yaptığı zorbalıkları çok kolay ve hızlı bir şekilde geniş kitlelere ulaşmasını sağlayabilmektedirler (Burnukara 2009).

Araştırmacıların verdiği tanımları birleştirdiğimizde siber zorbalık bir kişi ya da grup tarafından elektronik bilgi ve iletişim araçları vasıtasıyla kendini savunamayacak bir kurbanı kasıtlı, saldırgan ve tekrarlayıcı davranışlar şeklinde görülmektedir. Siber zorbalık davranışlarına örnek olarak kurbanı ilişkin uygunsuz görüntüsünü internet aracılığı ile paylaşmak, kurbanın gizli özel sırlarını ifşa etmek, internet aracılığı ile veya cep telefonlarından atılan hakaret edici, küçümseyici, tehdit içeren mesajlar göndermek; kurbanın hesaplarını şifrelerini kırmak, özel bilgilerini ele geçirerek zarar vermek, elektronik araçlarını kullanmasını engellemek ve kullanamaz hale getirmek verilebilir.

2.2.3 Geleneksel Zorbalık ile Siber Zorbalık Arasındaki Bağlantı

Araştırmacılar geleneksel ve siber zorbalık ilişkisini açıklamada ikiye ayrılmışlardır. Bauman (2007), Shariff (2005) gibi bir grup araştırmacı bu iki zorbalık türünün doğasının farklı olduğunu söylerken Stys (2004), Li (2006), Erdur-Baker (2010), Erdur-Baker vd. (2006) diğer bir grup araştırmacı ise ilişkili olduğunu iddia etmektedir. Siber zorbalığın geleneksel zorbalıktan farklı bir olgu olduğunu söyleyen araştırmacılar aynı zamanda bu iki tür zorbalığın ortak noktaları olduğunu da belirtmektedirler.

Sanal zorbalık ile geleneksel zorbalığın iki farklı tür olarak görülmemesi gerektiğini öne süren Li (2006), geleneksel akran zorbalığı ve sanal zorbalık arasında anlamlı bir ilişki

bulduğunu belirtmiştir. Siber zorbalık ve geleneksel zorbalık arasında ilişki olduğunu iddia eden araştırmacılar Li (2006), Erdur-Baker (2010) yaptıkları çalışmalarda bu iki zorbalık türü arasında pozitif ilişkiler bulmuşlardır.

Siber zorbalık görülmeye başlanıldığı ilk zamanlarda araştırmacılar geleneksel zorbalığa benzediğini ve geleneksel zorbalığın için başka bir şekli olarak düşünmüşlerdir. Fakat yapılan araştırmalar göstermektedir ki siber zorbalık birçok yönden geleneksel zorbalıktan ayrılmaktadır.

İki zorbalık türünün benzer özelliklerine bakıldığında güç dengesinin olmaması, tekrarlayan davranışlar olması ve saldırganlık içermesi olmakla beraber bazı nitelikler bakımından birbirinden ayrılmaktadır.

Geleneksel zorbalık ile siber zorbalık arasında bir takım farklılıklarla birbirinden ayrılmaktadır. Bu farklılıklar;

1. Siber zorbalık davranışları, teknolojik araçları kullanarak sanal ortamda yapıldığından geleneksel zorbalıktan farklıdır.
2. Siber zorbalık davranışları gösteren bireyler kurbanlarının kim olduklarını bilmediklerinden zorbalık yapabildiklerinden geleneksel zorbalık ile siber zorbalık arasında farklılık bulunmaktadır.
3. Siber zorbalık davranışları sanal ortamda ve internet üzerinden yapıldığından çok hızlı yayılabilir ve diğer insanların öğrenmesi kolaydır. Geleneksel zorbalık ise belli bir mekanda gerçekleşmekte ve sadece olaya yakın bulunan bireyler tarafından öğrenilmektedir. Bu noktada geleneksel zorbalıkla siber zorbalık farklılık göstermektedir.
4. Geleneksel zorbalıkta cinsellik çok fazla kullanılmazken siber zorbalık davranışlarında çok kolay ve fazla kullanılmaktadır. Bu noktada geleneksel zorbalıkla siber zorbalık farklılık göstermektedir.

5. Siber zorbalığa maruz kalan birey bu saldırılardan kolay kolay kurtulamazken geleneksel zorbalığa maruz kalan birey olay yerini terk ettikten sonra zorbalardan kurtulabilmektedir. Bu noktada geleneksel zorbalıkla siber zorbalık farklılık göstermektedir.

Shariff (2005) yaptığı araştırmada geleneksel zorbalık ile siber zorbalık arasında üç farklı noktanın varlığını ifade etmiştir.

1. Kişiler sanal ortamda kimliklerini sakladıklarından siber zorbalık davranışında bulunanların tespit edilmesi çok zordur, anonimdirler.
2. Siber zorbalık davranışına çok büyük gruplar iştirak edebilmektedir.
3. Siber zorbalık davranışlarında cinsellik geleneksel zorbalığa göre çok kolay ve çok fazla kullanılabilir.

Siber zorbalığı fiziksel zorbalık türlerinden ayıran en önemli nokta; bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanılması, internet üzerinden ve/veya cep telefonu, tablet, bilgisayarlar gibi araçlarla yapılması ve sanal iletişimine olanak sağlamasıdır (Erdur-Baker ve Kavşut 2007, Ayas ve Horzum 2010).

Siber zorbalığın geleneksel zorbalıktan ayrılan diğer bir farkı zarar verici mesaj ve görüntülerin çok daha fazla sayıda izleyiciye ulaşmasıdır. Siber iletişim bir anda olan, alıcı sayısının limitsiz olduğu ve zorbanın kurbanı ile aynı fiziksel ortamda olma ihtiyacı duymadığı bir ortamdır. Zorba zarar verici davranışı teknolojiyi bulduğu her yerde ve istediği zamanda yapabilir (Bauman 2007).

Siber zorbalık birçok yönüyle geleneksel zorbalıktan farklılıklar göstermektedir. Literatür bilgileri incelendiğinde bazı araştırmacılar siber zorbalıkla ile geleneksel zorbalık arasında benzerliklerin bulunduğunun fakat bu benzerliklerin küçük boyutlarda olduğunu ifade etmişlerdir. Siber zorbalık yapan bireylerle geleneksel zorbalık yapan bireylerin yapılarında farklılar görünmesi bu iki zorbalık türü arasında farklılıklar olduğunu göstermektedir. Aynı şekilde Siber zorbalık mağdurları ile geleneksel zorbalık

mağdurları arasında farklılıklar görünmektedir.

2.2.4. Siber Zorbalığın Etkileri

Zorbalığın türü ne olursa olsun, bireyin psikolojisine ciddi zarar verebilir. Siber zorbalığın psikolojik etkilerine ilişkin geniş bir alan yazını bulunmamakla beraber yapılan araştırmalarda siber zorbalığa maruz kalmanın çeşitli psikolojik sorunlara yol açtığı görülmektedir.

Siber zorbalık, Dilmaç ve Aydoğan (2010) insanlar üzerinde psikolojik olarak olumsuz yönde etkilemekte ve mağdurların psikolojisinde olumsuz sonuçların ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Tokunağa 2010). Özellikle aynı yaş grupları arasında meydana gelen siber zorbalık davranışları gençlerin kişisel, duygusal, sosyal, psikolojik ve bilişsel gelişimini olumsuz olarak etkilemektedir (Şahin vd. 2012).

Siber zorbalık farklı mekanlarda bulunan bireyin özellikle bilgisayar, akıllı cep telefonu gibi bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanarak karşı tarafta bulunan kişiyi çeşitli girişimlerle rahat edici hareketler yapılmasıdır. Bu durumlarda siber zorbalık davranışı gösteren bireyle siber zorbalığa maruz kalan birey farklı mekanlarda bulunduğundan bire bir temas olmamasına rağmen siber zorbalığa maruz kalan kişi psikolojik olarak zarar görebilmektedir (Hinduja and Patchin 2006).

Birçok araştırmacı siber zorbalığa maruz kalan kişilerin ruh sağlığını etkileyen olumsuz durumların ortaya çıktığı söylemektedir.

Siber zorbalık davranışları; hem siber zorbalık davranışı gösteren bireyde hem de siber zorbalığa maruz kalan mağdurda olumsuz etkiler bırakmakta ve gelecekte her iki bireyde öneli sorunlar oluşmasına neden olmaktadır (Eroğlu 2011).

Siber zorbalığa uğrayan kişilerde üzüntü, kaygı, hayal kırıklığı, içe kapanma, okul başarısı düşüklüğü, özgüven düşüklüğü, asosyalite, teknolojik cihazların kullanımdan kaçınma, depresyon ve bunların en üst boyutu olarak intiharlar gözlemlenmektedir (Tritt and Duncan 1997, Bargh and McKenna 2004, Ybarra and Michell 2004, Campell

2005). Siber zorbalığa maruz kalan bireylerde düşük benlik saygısı, okul fobisi, okula devamsızlık, anti sosyal kişilik özellikleri ve yalnızlık gibi son derece ciddi sıkıntılar gözlenebilmektedir (Ybarra and Mitchell 2004, Campbell 2005). Ayrıca, siber zorbalık davranışına uğrayan kişilerde kaygı ve depresyon neticesinde intihara kadar götüren sorunlarda gözle görülebilir artışlar gözlemlenmiştir (Yılmaz 2010).

Zorbalığın kurbanı olan çocuklar, fiziksel ve psikolojik zorlamalardan acı çekmektedir. Düşük benlik algısı yüksek olan çocuklar yetişkinlik döneminde depresyon geçirmeye eğilimi göstermektedir. Siber zorbalık davranışına uğrayan çocuklar akranlarına göre utanma, özgüven eksikliği, kaygı ve depresyon gibi duyguları çok daha fazla yaşamaktadırlar. Zorbalık mağdurları hayatlarının geri kalanında uzun yıllar bu etkilerden kurtulamazlar (Sourander and Helstela 2000).

Siber zorbalık davranışına uğrayan bireyde içe kapanma, gerginlik, kaygı, özgüven kaybı gibi duygusal değişiklikler, özellikle internet kullanımı sonrası hüznün ve öfke, aile içi iletişimi azaltma, okul başarısında dalgalanma, arkadaşları ile görüşmek istememe, okula gitmek istememe, siz yakınlarındayken internet sayfasını değiştirme, aşırı uyku ve kendine zarar verme davranışları görülebilir. Bu belirtilere karşı uyanık olmak yardıma ihtiyacı olan çocuğunuzun durumunu çabuk fark etmenizi sağlayabilir. Diğer taraftan zorbalık yapan, çoğunlukla bir sataşma veya oyun olarak başladığı davranışının karşı tarafta yarattığı sıkıntıları görememekte ve bununla ilgili sorumluluk alamamaktadır (İnt. Kny. 8).

Hinduja ve Patchin siber zorbalığın 1500 ergen üzerindeki duygusal ve psikolojik etkilerini inceleyen çalışmalarında deneklerde hayal kırıklığı yaşayanların oranı %34, kızgınlık hissedenlerin oranı %30 ve üzüntü hissedenlerin oranı %22 olarak görülmektedir. Yine Hinduja ve Patchin'e göre siber zorbalık davranışına uğrayan gençlerde öz güven eksikliği, kaygı, depresyon gibi hisler çok fazla yaşanmaktadır. Gençlerde yaşanan yoğun bu duygular depresyon sonucu bireyi intihar düşüncesine sevk edebilmektedir. Siber zorbalık mağduru bireyler geleneksel zorbalığa maruz kalan bireylere nazaran daha fazla intihar düşüncesine sahip olduğu görülmektedir (Hinduja and Patchin 2010).

Sanal zorbalık kişilerin duygusal ve günlük hayatında ciddi sıkıntılara sebebiyet vermektedir. Yazılı ve görsel medyada yer alan haberler sanal zorbalığa maruz kalan bireylerin intihara kadar varabilen çeşitli psikolojik sorunlar yaşadığını göstermektedir (Eroğlu 2011).

Bireylerin kendilerine ait ses, resim, video gibi görsellerin bütün dünyanın elinin altında bulunan internet üzerinden ifşa edilmesi geleneksel zorbalığın oluşturduğu etkilerden daha fazla olumsuz etkiler bırakmakta ve hayatının geri kalan kısmını uzun süreli olarak etkisi altına alabilmektedir (Arıcak 2011).

Ülkemizde siber zorbalığın ve mağduriyetin gençlerde bıraktığı ruhsal çöküntüler üzerine yapılan çok fazla araştırma bulunmamaktadır. Yapılan araştırmalar incelendiğinde siber zorbalık ile siber mağduriyetin etkilerini geleneksel zorbalık ile mağduriyetin etkileri üzerinden değerlendirmelerin yapıldığını görmekteyiz. Sanal zorbalığın psikolojik etkilerinin neler olduğu hakkında mevcut araştırmalar yetersizdir (Dilmaç 2009). Bununla birlikte yapılan araştırmalar siber zorbalığın olumsuz etkilerini hakkında bilgi sahibi olmamızı sağlayacak niteliktedir. Şahin vd. (2010)'nın, farklı liselerde öğrenim gören 12 öğrenciyle yaptığı araştırmada, siber zorbalık davranışına uğrayan öğrencilerde kızgınlık ile üzüntü hissini çok fazla yaşadığını tespit etmişlerdir.

Dilmaç (2009) tarafından yapılan çalışmada siber zorbalık davranışı gösteren bireylere ilgi göstermenin olumlu olarak etkilediğini tespit etmiştir. Duyguları hissetme ile siber zorbalık arasında ise olumsuz bir ilişki olduğu görülmüştür.

Siber zorbalık davranışı göstermeyen ve siber zorbalık davranışına uğramayan bireyler ile siber zorbalık yapan ve siber zorbalığa maruz kalan bireylere göre daha az ruhsal ve psikolojik sorunlar yaşadığı görülmüştür (Arıcak 2009). Şahin vd. (2010) da sanal zorbalığa uğramanın, anksiyete ve depresif düzeyi yükselttiğini ve mağdurlarda işlevsiz davranışlarda artışa neden olduğunu tespit etmişlerdir. Yapılan çalışmalar göstermiştir ki hem siber zorbalık yapmanın hem de siber zorbalığa maruz kalmanın bir takım ruhsal sorunlara neden olmaktadır.

Siber zorbalık davranışlarının yapısında sıkıntı oluşturabilecek olumsuz durumlar söz konusudur. Bireylerde duygusal ve psikolojik olarak günlük yaşamında zararlar oluşturabilmektedir. Gelişim içinde bulunan ergenlerde bu olumsuz etkiler ölümle sonuçlanabilen durumlara sebebiyet vermektedir. Olumsuz etkiler sadece siber zorbalık mağdurlarında değil siber zorbalık davranışı gösteren bireylerde de görülebilmektedir. Bu etkiler başta psikolojik olarak üzere fiziksel ve sosyal sorunlar oluşturabilmektedir (İnt. Kyn. 9).

Çalışmalar neticesinde elde edilen veriler siber zorbalık vakalarının, kurbanlarda acı, kaygı, kızgınlık, özgüvensizlik gibi sıkıntılar yol açmaktadır. Siber zorbalık yapan ve siber mağdur olan öğrenciler gerek okul yaşamında gerekse güncel hayatın her alanında zorbalığın oluşturduğu olumsuz etkilerden etkilenmektedir. Dünyada siber zorbalığa maruz kalan ve girdiği bunalım sonucu intihar eden birçok kişi bulunmaktadır. Bu noktada sadece iki acı örnek verebiliriz.

Sosyal medyada en çok biliden siber zorbalık mağduru olan Amanda Todd 15 yaşında uğradığı siber taciz sonucu bunalıma girmiş, depresyona uğramış ve neticesinde intihar ederek yaşamına son vermiştir. Todd intiharından önce yaşadıklarını ses ve görüntü kullanmadan yazarak bir sosyal paylaşım sitesinden göstermiştir (İnt. Kyn. 10).

Kendisine ait sosyal medya sitelerindeki üyelikleri çalınarak kullanılan Avustralya'nın Melbourne kentinde yaşayan 14 yaşındaki Türk kızı Şeniz Erkan, siber zorbalığın tehdit ve baskılarına maruz kalmıştır. Bu saldırılar sürekli olarak tekrarlaması psikolojik olarak olumsuz etkilemiş ve girdiği bunalım neticesinde kendini trenin altına atarak intihar etmiştir (İnt. Kyn. 11).

2.2.5 Siber Zorbalığın Hukuki Boyutu

Dünyaca tanınmış antivirüs yazılım firması olan ESET tarafından hazırlanan “2016 Eğilimleri: Güvenlik Her Yerde“ adlı raporda sanal dünyada bu yıl güvenlik noktasında ortaya çıkabilecek sorunlar ele alınmıştır. 9 araştırma laboratuvarında titizlikle hazırlanan raporda bu yıl aşağıdaki siber suçların ön plana çıkacağı ifade edilmiştir.

1. Nesnelerin interneti geliŒecek,
2. Fidyeye yazılımları artacak,
3. Hedefli saldırılar gündemden düşmeyecek,
4. Yeni suç yazılımları ortaya çıkacak,
5. Büyük veri ihlalleri beklenebilir,
6. Mobil saldırılar artarak sürecek,
7. Windows 10: Microsoft,
8. Kritik altyapıların korunması çok konuşulacak,
9. Kanunlar ve yönetmelikler tartışılacak,
10. Siber Zorbalık ve çocuklara yönelik tehditleri konuşacağız (İnt. Kyn. 12).

Yapılan araŒtırmalar göstermiştir ki siber zorbalık son zamanların en büyük sorunlarından biri haline gelmiştir. Bu noktada ülkelerin siber zorbalıkla mücadele konusunda çeŒitli çalışmalar yaptıkları görölmektedir. Bu çalışmalardan bir tanesi de siber zorbalık konusunda gerekli kanunu tedbirleri alarak suçluların gerekli cezaları almalarını sağlamaktır.

Avrupa Siber Suç Sözleşmesi bilişim suçlarına yönelik yapılan en geniş düzenleme olarak karşımıza çıkmaktadır. 23 Kasım 2001’de imzaya açılmış 12 ülke direkt olarak imzalamış 47 ülke ise şerh koyarak imzalamıştır. 2012 yılı itibariyle imzalayan ülkelerden 33 tanesi kendi ülkelerinde resmi olarak yürürlüğe girmiştir (İnt. Kyn 13).

Türkiye söz konusu sözleşmeyi 10 Kasım 2010 tarihinde imzalamıştır. 6533 sayılı “Sanal Ortamda İşlenen Suçlar Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulduğuna Dair Kanun” çekinceler ve beyanlar ile birlikte TBMM tarafından 22.04.2014 tarihinde kabul edilmiş ve 02.05.2014 tarihli Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir (Resmi Gazete).

Türk Ceza Kanununda bilişim alanında yapılan suçlar aşağıdaki maddelerde ifade edilmiştir ?

- ✓ Türk Ceza Kanun’un Madde 243 Bilişim Sistemine Girme

- ✓ Türk Ceza Kanun'un Madde 244 Sistemi Engelleme, Bozma, Verileri Yok Etme veya Değiştirme
- ✓ Türk Ceza Kanun'un Madde 245 Banka Ve Kredi Kartlarını Kötüye Kullanma
- ✓ Türk Ceza Kanun'un Madde 246 Tüzel Kişiler Hakkında Güvenlik Tedbiri Uygulanması
- ✓ Türk Ceza Kanun'un Madde 135 Kişisel Verilerin Kaydedilmesi
- ✓ Türk Ceza Kanun'un Madde 136 Verileri Hukuka Aykırı Olarak Verme Veya Ele Geçirme
- ✓ Türk Ceza Kanun'un Madde 138 Verileri Yok Etmeme
- ✓ Türk Ceza Kanun'un Madde 132 Haberleşmenin Gizliliğini İhlâl
- ✓ Türk Ceza Kanun'un Madde 124 Haberleşmenin Engellenmesi
- ✓ Türk Ceza Kanun'un Madde 125 Bilişim Sistemi Kanalıyla Hakaret
- ✓ Türk Ceza Kanun'un Madde 142 Nitelikli Hırsızlık
- ✓ Türk Ceza Kanun'un Madde 158 Nitelikli Dolandırıcılık
- ✓ Türk Ceza Kanun'un Madde 226 Müstehcenlik
- ✓ 5486 Sayılı Fikir Ve Sanat Eserleri Kanunu'nda Düzenlenen Bilişim Suçları

2.3. Yurtiçi Yapılan Çalışmalar

Çetinkaya (2010)'un yaptığı “İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinde Siber Zorbalığın Yaygınlığı ” adlı araştırmada ortaöğretimde öğrenim gören öğrencilerin siber zorbalık davranışlarına maruz kalma ve siber zorbalık davranışlarını uygulama yaygınlıklarını ve yapılan bu davranışların cinsiyete göre değişimini incelemiştir. Araştırma 2009-2010 eğitim öğretim yılında Konya ili Cihanbeyli ilçesindeki resmi ilköğretim okullarında öğrenim gören ve tesadüf olarak seçilen 293'ü kız ve 355'i erkek olmak üzere toplam 648 öğrencin katılımıyla yapılmıştır. Cep telefonu ile yapılan siber zorbalık davranışlarına maruz kalma sıklığı cinsiyet açısından karşılaştırıldığında, “SMS ile birisinden tehdit edici mesajlar alma”, “SMS ile birisinden utandırıcı mesajlar alma”, “kameralı cep telefonu aracılığı ile izni alınmadan fotoğrafı çekilerek internet veya cep telefonu aracılığı ile diğer insanlarla paylaşma” davranışlarına erkeklerin kızlardan anlamlı oranda daha fazla maruz kaldıkları ortaya çıkmıştır. İnternet aracılığı ile yapılan siber zorbalık davranışlarına maruz kalma sıklığı cinsiyet açısından

karşılaştırıldığında, “internet ortamında tanışılan birisinden zarar görme” ve “e-posta hesabının şifresi ele geçirilerek erişimin engellenmesi” davranışlarına erkeklerin kızlardan anlamlı oranda daha fazla maruz kaldıkları ortaya çıkmıştır.

Kavuk (2011)’in yaptığı “İlköğretim Öğrencilerinin Sanal Zorba Ve Sanal Kurban Olma Durumlarının İncelenmesi” adlı çalışmada; ilköğretim okullarının 6.,7., ve 8. Sınıflarında öğrenim gören öğrencilerin demografik özellikleri ile bilişim ve iletişim teknolojilerini kullanma durumlarını tespit etmek, öğrencilerin siber zorba ve siber mağduriyetlerini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmanın örneklemini Bolu ilinde bulunan 19 resmi ilköğretim okulu, 3 yatılı ilköğretim bölge okulu ve 2 adet özel ilköğretim okulu olmak üzere toplam 24 tane ilköğretim okulu oluşturmuştur. Bu okullardan öğrenim gören öğrencilerden rastgele seçim yapılarak; ilköğretim okullarındaki 3537 öğrencinin 1761 tanesinden, yatılı ilköğretim bölge okulundaki toplam 455 öğrencinin 221 tanesinden ve özel ilköğretim okullarındaki toplam 188 öğrencinin 100 tanesinden olmak üzere seçilen toplam 2082 tane 6,7 ve 8. Sınıf öğrencisinden toplanan veriler ile araştırma gerçekleştirilmiştir. Araştırmada Ayas ve Horzum (2010) tarafından geliştirilen “Sanal Zorba ve Kurban Ölçeği” kullanılmıştır. Yapılan araştırma neticesinde cinsiyet, ailelerin aylık gelir durumu, internet kullanım süresi ve internet kullanım amacı ile siber zorba ve aiberl kurban olma arasında pozitif yönde bir ilişki tespit edilmiştir. Erkek öğrenciler kız öğrencilere göre, ailelerin aylık gelir düzeyi yüksek olanlar düşük olanlara göre, internet kullanma süresi fazla olanlar az olanlara göre daha fazla siber zorba ve siber kurban oldukları saptanmıştır.

Sarak (2012) tarafından yapılan “Lise Öğrencilerinde Sanal Zorbalık” adlı çalışmada lise öğrencilerinin sanal zorbalıkta bulunma, sanal zorbalığa uğrama durumlarını ve sanal zorbalıkla ilişkili faktörleri belirlemek amaçlanmıştır. Çalışma 2010 – 2011 eğitim öğretim yılında İstanbul ili Bakırköy ilçesinde Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı liselerden Yeşilköy 50. Yıl Lisesi’nde öğrenim gören 9, 10, 11, 12. Sınıfta öğrenim gören 587 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda öğrencilerin yaşları arttıkça sanal zorba olma durumu ve sanal zorbalığa uğrama durumunun arttığı ve erkeklerin sanal zorbalığa uğramaları ve sanal zorbalık yapmalarının kızlara göre daha fazla olduğu görülmüştür.

Manap (2012) tarafından yapılan “İlköğretim İkinci Kademe Öğrencileri Ve Siber Zorbalık: Samsun İli Örneği” adlı yüksek tez çalışmasında Samsun ilinde bulunan ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin; cinsiyet, sınıf düzeyi, internet kullanım sıklığı, en sık ziyaret ettikleri internet site türü, sosyal aktivitelere katılımları, algılanan sosyoekonomik durumları ve ilgi duydukları dizi/film türüne göre siber zorbalık düzeyleri incelenmiştir. Araştırmaya Samsun ili merkezinde bulunan Atakum, İlkadım ve Canik ilçelerinde bulunan 2 özel ve 7 resmi ilköğretim kurumunda öğrenim gören 6., 7., ve 8. Sınıf öğrencilerinden rastgele seçilen 559 kız öğrenci, 583 erkek öğrenci olmak üzere toplam 1142 öğrenci katılmıştır. Yapılan çalışmada Arıçak, Kınay ve Tanrıku (2011) tarafından geliştirilen Siber Zorbalık Ölçeği kullanılmıştır. Birey okuduğu ifadenin kendine uygunluk düzeyini belirlemek için; Hiçbir zaman, Bazen, Çoğu Zaman, Her Zaman seçeneklerinden sadece birini işaretlemektedir. Maddelerde Hiçbir zaman (1), Bazen (2), Çoğu Zaman (3), Her Zaman (4) şeklinde puanlama yapılmaktadır Erkek öğrencilerin siber zorbalık düzeyi kız öğrencilere göre daha yüksektir. Sınıf düzeyi arttıkça siber zorbalık düzeyinin yükseldiği görülmektedir. İnterneti her gün kullanan öğrencilerin siber zorbalık düzeyi haftada iki üç kere, haftada bir kere ve ayda bir kere kullananlara göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. En sık sosyal medya paylaşım-chat sitelerini ziyaret eden öğrencilerin siber zorbalık düzeyi eğitim-ödev – forum ve oyun sitelerini ziyaret edenlere göre daha yüksek olduğu; oyun sitelerini ziyaret edenlerin siber zorbalık düzeyi ise eğitim-ödev–forum sitelerini ziyaret edenlere göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Herhangi bir sosyal aktiviteye katılan öğrencilerle katılmayan öğrencilerin siber zorbalık düzeyi arasında anlamlı fark olmadığı tespit edilmiştir.

Kocaşahan (2012)’ın yaptığı “Lise Ve Üniversite Öğrencilerinde Akran Zorbalığı Ve Sanal Zorbalık” adlı çalışmasında lise ve üniversite öğrencilerinde akran zorbalığı ve sanal zorbalık düzeyinin belirlenmesi, bu davranışların cinsiyet, okul ve sınıf düzeyine bağlı olarak incelenmesi ve karşılaştırılmasını amaçlamıştır. Araştırmaya Balıkesir ilinde öğrenim gören 490’ı lise ve 312’si üniversite öğrencisi olmak üzere 802 öğrenci katılmıştır. Araştırmada veriler, Kişisel Bilgi Formu, Zorba Davranışlar Anketi ve Sanal Zorbalık Envanteri kullanılarak toplanmıştır. Toplanan verilerin istatistiksel analizleri SPSS 17 ile gerçekleştirilmiş ve verilere araştırma durumuna uygun olan ANOVA,

Tamhane's T2 ve Mann Whitney U-testi uygulanmıştır. Araştırmada elde edilen sonuçlara göre katılımcıların % 30,1'i, 12.3'ü sanal zorba, % 11,7'si sanal kurban ve %6,1'i sanal zorba/kurban olarak sanal zorbalık olaylarına dahil olmaktadır. Üniversite öğrencileri (% 10,6 sanal zorba, %15,4 sanal kurban) lise öğrencilerinden (% 13,5 sanal zorba, %9,4 sanal kurban) daha az sanal zorbalık yapmakta, daha fazla sanal zorbalık kurbanı olmaktadır. Lise ve üniversite öğrencilerinde akran zorbalığı ve sanal zorbalık okula bağlı olarak farklılık göstermektedir. Lise öğrencilerinde akran zorbalığı sınıf düzeyine bağlı olarak farklılaşırken, sanal zorbalık için böyle bir durum söz konusu değildir. Üniversite öğrencilerinde akran zorbalığı sınıf düzeyine bağlı olarak değişim göstermemektedir ancak sanal zorbalık sınıf düzeyine bağlı olarak farklılaştığı görülmüştür.

Türkileri (2012)'nin yaptığı "Ergenlerde Sanal Zorbalık: Nedenlerine İlişkin Algılar, Duygusal Tepkiler ve Baş Etme Yöntemleri İle Zorbalık Statüleri Arasındaki İlişkiler" adlı yüksek lisans tezinde ergenlerin sanal zorbalığın nedenlerine ilişkin düşünceleri, bu davranışlarla karşılaştıklarında gösterdikleri duygusal tepkiler ve bu davranışlarla baş etmeye yönelik çözüm önerilerini niteliksel yöntemle incelemiştir. Araştırmaya 1274'ü (% 47,9) erkek, 1384'ü (% 52,1) kız olmak üzere toplam 2658 ergenden katılmış olup katılan deneklerin yaş ortalaması 14,44 olarak tespit edilmiştir. Araştırmada Demografik Bilgi Formu ve Sanal Zorbalık Ölçeği kullanılmıştır. Bunun yanı sıra ergenlere bilgi ve iletişim teknolojileri kullanımını belirlemeye yönelik sorular ile sanal zorbalığın nedenleri, bu duruma verilen duygusal tepkiler ve bu davranışlarla baş etme yolları ile ilgili üç açık uçlu soru yöneltilmiştir. Sanal zorbalığın yaygınlığı incelendiğinde örneklemin % 13,4'ünün sanal zorbalığa dahil oldukları görülmektedir. Erkekler hem daha fazla sanal zorbalığa maruz kalmakta hem de sanal zorbalık uygulamaktadırlar. İlköğretime devam eden ergenler lisedeki ergenlerden daha fazla sanal zorbalığa maruz kalmaktadır. Ayrıca erkek ergenlerin kızlardan daha fazla bilgisayar ve internetle meşgul oldukları görülmüştür.

Serin (2012) tarafından yapılan "Ergenlerde Siber Zorbalık / Siber Mağduriyet Yaşantıları ve Bu Davranışlara İlişkin Öğretmen ve Eğitim Yöneticilerinin Görüşleri" adlı doktora çalışmasında ergenlerde siber zorbalık /siber mağduriyet yaşantılarını ve bu

davranışlara ilişkin öğretmenlerin ve eğitim yöneticilerinin farkındalık düzeylerini incelenmiştir. Araştırmaya İstanbul ilindeki 74 resmi ilköğretim okulunun 5., 6., 7. ve 8. sınıflarında eğitim - öğretim gören 2226'sı kız, 2065'i erkek olmak üzere toplam 4291 öğrenci ile bu okullarda görevli 230'u kadın, 497'si erkek olmak üzere toplam 727 müdür ve müdür yardımcısı, 506'sı kadın, 410'u erkek olmak üzere toplam 916 öğretmen katılmıştır. Araştırmada, öğrenciler için Arıca vd. (2011), tarafından geliştirilen “Siber Zorbalık” ve “Siber Mağdur” ölçekleri ile okul idarecileri ve öğretmenler için araştırmacı tarafından literatüre dayalı olarak geliştirilen siber zorbalık davranışları farkındalık anketi ve araştırmacı tarafından hazırlanan “Kişisel Bilgi Formları” kullanılmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin % 26,52'sinin siber zorbalığa bir şekilde karıştığı görülmüştür. Öğrencilerin % 9,42'sinin siber zorbalık yaptıkları, % 11,79'unun siber mağdur oldukları ve % 5,31'inin ise hem siber zorba hem de siber mağdur oldukları bulunmuştur. Siber zorbalık davranışlarında bulunma / siber zorbalık davranışlarına maruz kalma yaygınlığı cinsiyete göre incelendiğinde, kız öğrencilerin erkek öğrencilerden hem daha az siber zorbalık davranışlarında buldukları hem de daha az siber mağdur oldukları belirlenmiştir. Okul yöneticilerinin % 53,2'si, öğretmenlerin % 47,6'sının daha önceden “siber zorbalık” şeklinde bir kavramı duydukları, yöneticilerin % 58,7'sinin ve öğretmenlerin % 58,3'ünün ise bu kavramın tanımını bildikleri görülmüştür. Okul yöneticilerinin % 51,7'sinin, öğretmenlerin % 65,4'ünün siber zorbalığa karşı herhangi bir önleyici çalışmada bulunmadıkları görülmüştür. Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre, okul yöneticilerinin % 6,3'ünün, öğretmenlerin ise % 7,6'sının siber zorbalığa maruz kaldıkları bulunmuştur.

Kınay (2012) tarafından yapılan “Lise Öğrencilerinin Siber Zorbalık Duyarlılığının Riskli Davranış, Korumacı Davranış, Suça Maruziyet Ve Tehlike Algısı İle İlişkisi Ve Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi” adlı çalışmada gençler ve çocuklarda oldukça sık karşılaşılan bilgi güvenliği ile alakalı davranışları tespit etmek, bilgi güvenliği konusuna dikkat çekmek ve siber zorbalık duyarlılığının bilgi güvenliği ile ilişkisini incelemek amaçlanmıştır. Araştırmaya İstanbul ilinde çeşitli ortaöğretim okullarında öğrenim gören 180'i erkek, 188'i kadın 368 öğrenci katılmıştır. Araştırma sonucunda erkek öğrencilerin kadın öğrencilere göre bilgisayar ve internet kullanımında

daha fazla riskli davranış gösterdiği aynı zamanda daha korumacı davrandığı da görülmektedir. Bununla birlikte erkek öğrencilerin kadın öğrencilere göre daha çok suça maruz kaldığını ve tehlike algılarının da daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Son olarak Siber zorbalığa ilişkin duyarlılıkta ise kadın öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha duyarlı olduğu görülmüştür.

Çalışgan (2013) tarafından yapılan “İlköğretim Öğrencilerinde İnternet Bağımlılığı ve Siber Zorbalık” adlı çalışmasında İlköğretim öğrencilerinin internet bağımlılığı ve siber zorbalık durumlarının incelenmesi araştırmanın genel amacını oluşturmaktadır. Bu genel amaç doğrultusunda ilköğretim öğrencilerinin internet bağımlılık durumlarının, siber zorba olma ve siber kurban olma durumlarının seviyeleri belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırma sonucunda İlköğretim öğrencilerinde internet bağımlılığın yaygınlığının yok denecek kadar az olduğu, İlköğretim öğrencilerinin internet bağımlılık eğilimlerinin cinsiyetlerine, yaşlarına, evlerinde internet bağlantısı olma durumlarına göre farklılaştığı, İlköğretim öğrencilerinin %20,3’ünün hayatlarında en az bir kez; %8,2’sinin ise son bir ay içinde en az bir kez siber zorba kurbanı oldukları, kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre anlamlı seviyede daha fazla siber zorbalık yaptıkları ve siber zorba kurbanı oldukları, ilköğretim öğrencilerinin siber zorba olma ve siber zorba kurbanı olma durumları, öğrencilerin internet bağlantısı olma durumlarına, haftalık internet kullanma sürelerine ve internette kendilerini özgür hissetme durumlarına göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir.

Karakurt (2014) tarafından yapılan “Öğretmen Adaylarının Siber Zorbalığa Maruz Kalma Dereceleri Ve Davranışları Uygulama Dereceleri” adlı yüksek lisans tezinde öğretmen adayları olarak eğitim fakültesi son sınıf öğrencilerinin siber zorbalık davranışlarını uygulama ve siber zorbalık davranışlarına maruz kalma yaygınlıklarını incelemek amaçlanmıştır. Araştırmaya Adıyaman Üniversitesi Eğitim Fakültesi’nde öğrenim gören 177’si (%55,5) kız, 142’si (%45,5) erkek olmak üzere toplam 319 adet 4.sınıf öğrencisi katılmıştır. Araştırmada öğrencilere; Çetinkaya (2010) tarafından geliştirilen “Siber Zorbalık Davranışlarını Uygulama Anketi” ve “Siber Zorbalık Davranışlarına Maruz Kalma Anketi” uygulanmıştır. Araştırma sonucunda Öğrencilerin siber zorbalık uygulama toplam değerleri incelendiğinde ise, kızların erkeklere oranla

daha fazla siber zorbalık yaptıkları tespit edilmiş ve bütün yaş gruplarındaki öğrencilerden siber zorbalık davranışlarını sergileyenler olduğu görülmüştür.

Kocatürk (2014) tarafından yapılan “Ortaokul Öğrencilerinde Akran Zorbalığı ile Siber Zorbalık Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezinde ortaokul öğrencilerinde akran zorbalığı eğilimi ile siber zorbalık eğilimi ve akran zorbalığına maruz kalma durumları ile siber zorbalığa maruz kalma durumları arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamıştır. 2012-2013 eğitim-öğretim yılında İstanbul ilindeki ortaokullara devam eden 551 kız ve 529 erkek olmak üzere toplam 1080 öğrencinin katıldığı araştırmada; kişisel Bilgi Formu, Dölek (2002) tarafından geliştirilen Akran Zorbalığı Eğilimi Ölçeği, Gültekin ve Sayıl (2005) tarafından geliştirilen Akran Zorbalığı Mağdurlarını Belirleme Ölçeği, araştırma kapsamında geliştirilen Siber Zorbalık Eğilimi Ölçeği ve Arıca vd. (2012) tarafından geliştirilen Siber Mağduriyet Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma neticesinde Evlerinde internete bağlı bilgisayar sahibi olan, cep telefonu ve tablet bilgisayarla internete bağlanan, günde dört saatin üstünde internette kalan, kişisel cep telefonuna sahip olan, kişisel e-posta hesabına sahip olan öğrenciler daha çok siber zorbalık eğilimi göstermekte ve daha çok siber zorbalığa maruz kalmaktadır. Ayrıca bilgisayar ve internet kullanma yetkinliğini çok iyi düzeyde tanımlayan öğrencilerin, diğerlerine göre yine daha çok siber zorbalık eğilimi gösterdiği ve siber zorbalığa maruz kaldığı görülmüştür.

Dikmen (2015) tarafından hazırlanan “Bilgisayar Ve Öğretim Teknolojileri Öğretmen Adaylarının Bilgisayar Öz-Yeterlik Algıları İle Siber Zorbalık Duyarlılıkları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezinde siber zorbalık durumlarının önlenmesinde toplumda en önemli görevi üstlenen BÖTE öğretmen adaylarının bilgisayar öz-yeterlik algıları ile siber zorbalık duyarlılıkları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmaya İstanbul ilindeki bulunan 6 farklı üniversitede öğrenim gören 352 BÖTE öğretmen adayı katılmıştır. Araştırmada deneklere kişisel bilgi formu, Arıca vd. (2011) tarafından geliştirilen Siber Zorbalık Duyarlılık Ölçeği ile Aşkar ve Umay (2001) tarafından geliştirilen Bilgisayar Öz-yeterlik Algısı Ölçeğinden oluşan anket uygulanmıştır. Araştırmada elde edilen veriler SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows 21.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. BÖTE

öğretmen adaylarının bilgisayar kullanımına ilişkin öz-yeterlik algısının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği, erkek öğretmen adaylarının kadın öğretmen adaylarına göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Siber zorba olma durumu ile bilgisayar kullanımına ilişkin öz-yeterlik algısı arasında anlamlı farklılık görülmemektedir. Ancak siber zorbalığa maruz kalan bireylerin (siber mağdur) hiç maruz kalmayan bireylere göre bilgisayar kullanımına ilişkin öz-yeterlik algısı daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Siber zorbalığa ilişkin duyarlık düzeyi incelenen değişkenlerden yalnızca cinsiyet ve öğrenim gördüğü üniversite değişkenlerine göre farklılaştığı görülmüştür.

Temel (2015) tarafından yapılan “Ortaöğretim Öğrencilerinde Siber zorbalık davranışları/mağduriyetleri ve öğretmenler ile okul yöneticilerinin farkındalıkları” adlı araştırmada ortaöğretim öğrencilerinde görülen siber zorbalık davranışları - siber mağdurluk yaşantıları ile ortaöğretim okullarında görev yapan öğretmenler ve yöneticilerinin farkındalıkları belirlenmeye çalışılmıştır. Yapılan çalışmada veri toplama aracı olarak; öğrenciler için Arıca vd. (2011), tarafından geliştirilen “Siber Zorbalık” ve “Siber Mağduriyet” ölçekleri ile Serin (2012), tarafından geliştirilen öğrenci, okul idarecileri ve öğretmenler için siber zorbalık davranışları farkındalık anketi ve “Kişisel Bilgi Formları” kullanılmıştır. Araştırma, Denizli ilinin Çal, Bekeilli ve Baklan ilçelerinde, Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı 6 ortaöğretim okulunda, 9.,10.,11.,12. sınıflarında eğitim öğretim gören 252 öğrenci ile bu okullarda görevli 56 öğretmen ve 15 okul yöneticisi ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmada, öğrencilerin %6,8’nin bir ya da birden çok kez siber zorbalık yaptıkları, %20,2’sinin de siber zorbalığa maruz kaldıkları belirlenmiştir. Erkek öğrencilerin kız öğrencilerden daha fazla siber zorbalık davranışları gösterdikleri tespit edilmiştir. Öğrencilerin %71’i siber zorbalığa maruz kaldıklarında bu durumu arkadaşlarına söyleyebileceğini, %42,1’i öğretmenine, %43,7’si okul yöneticilerine ve %56,7’si anne-babasına söyleyebileceğini belirtmiştir. Öğretmenlerin %73,2’sinin, okul yöneticilerin de %93,3’nün daha öncesinde siber zorbalık ve siber mağdurluk kavramlarını daha önceden bildiklerinin belirlendiği araştırmada, öğretmenlerin %17,9’nun ve okul yöneticilerinin de %73,3’nün okullarında siber zorbalığa karşı önleyici çalışmalar yaptıkları tespit edilmiştir.

2.4. Yurtdışı Yapılan Çalışmalar

Li (2005) tarafından yapılan araştırma Kanada yapılmış ve 177 öğrenci katılmıştır. Anket çalışmasının yapıldığı araştırmada katılan öğrencilerin %54'ünün geleneksel zorbalığa maruz kaldığının ve bu öğrencilerinde %25'inin siber zorbalık davranışında bulunduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin %15'i elektronik iletişim araçlarını kullanarak siber zorbalık davranışından bulunmaktadır. Siber zorbalık davranışı gösteren öğrencilerin %52'si erkek öğrencilerden, siber zorbalığa maruz kalan öğrencilerin %60 kız öğrencilerden oluşmaktadır.

Ybarra vd. (2007) tarafından yapılan araştırmada siber zorbalığın bireyler üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Araştırmaya yaş aralığı 10 ile 15 arası olan, %52'si erkek ve %48'i kız olmak üzere 1588 denek katılmıştır. Araştırma neticesinde siber zorbalığın yaygınlığı %21 olarak tespit edilmiştir. Siber zorbalık davranışı gösteren ve siber zorbalığa maruz kalan bireylerde psikolojik sorunların yaşandığı tespit edilmiştir. Bu sorunların başında alkol ve uyuşturucu maddeler gelmektedir.

Kowalski ve Limber (2007), "Electronic Bullying Among Middle School Students" isimli çalışmasında Amerika Birleşik Devletleri'nde öğrenim gören ilkökul ve ortaokul öğrencilerinin siber zorbalık davranışlarını incelemiştir. Yapılan araştırma neticesinde, araştırmaya katılan öğrencilerin siber zorbalık mağduru olduklarını söyleyenlerin oranı %11, siber zorbalık davranışı gösterenlerin oranı %4, Siber zorbalık davranışı gösteren ve siber mağduriyet yaşayanların oranı ise %7 olarak bulunmuştur. Cinsiyet açısından siber zorbalığa maruz kalmada farklılık görülmüş ve kız öğrencilerin erkek öğrencilerine göre siber zorbalık davranışına daha fazla uğradığı tespit edilmiştir. Siber zorbalık davranışları daha çok sosyal medya araçları üzerinden yapılmaktadır.

Li (2008)'nin yaptığı araştırmada Kanada ve Çin'de öğrenim gören öğrencilerin siber zorbalık ve siber mağduriyet durumlarını etkileyen faktörler incelenmiştir. Araştırmaya Kanada'n 264 öğrenci, Çin'den ise 197 öğrenci katılmıştır. Araştırma neticesinde öğrencilerin %17,8'i siber zorbalık davranışı gösterdiği, %28,9'unun ise siber zorbalık davranışına maruz kaldığı tespit edilmiştir. Erkek öğrenciler kız öğrencilere nazaran daha fazla siber zorbalık davranışı göstermektedir ve en çok e-posta aracılığıyla siber zorbalık davranışı yapılmaktadır. Siber zorbalığa maruz kalan öğrencilerin %25,6'sı

okul arkadaşı tarafından, %12,8'i okul dışından birisinin siber zorbalığına maruz kalmıştır. Siber zorbalığa maruz kalan öğrencilerin büyük bir kısmı ailelerinden veya yetişkin birisinden yardım istemeyi tercih etmemekte ve kendi çabalarıyla korunma yoluna gitmektedirler. Kanada öğrenim gören öğrenciler Çin'de öğrenim gören öğrencilere göre daha fazla siber zorbalık davranışı göstermekte ve Çin'de öğrenim gören öğrenciler Kanada'da öğrenim gören öğrencilere göre daha fazla siber zorbalık davranışına maruz kalmaktadırlar.

Slonje ve Smith (2008) tarafından yapılan araştırmada İsveç okullarında yaşanan siber zorbalığın yaygınlık oranını tespit etmek amaçlanmıştır. Yapılan araştırmaya İsveç'te öğrenim gören ve yaşları 12 ile 20 arasında olana öğrenciler katılmıştır. Yapılan araştırma neticesinde siber zorbalık davranışına maruz kalan öğrencilerin yaşadıklarını en çok arkadaşlarıyla paylaşmaktadır. Öğrencilerin aileleriyle ve yetişkinlerle yaşadıklarını anlatma ve yardım isteme oranı oldukça düşük olarak tespit edilmiştir.

Hinduja ve Patchin (2010), tarafından yapılan araştırmada siber zorbalık davranışlarının insan psikolojisi üzerinde özellikle intihar düşüncesi üzerindeki etkileri araştırılmıştır. Çalışmaya Amerika Birleşik Devletleri'nden öğrenim gören ortaokul düzeyindeki öğrenciler katılmıştır. Araştırma neticesinde siber zorbalık davranışı gösteren bireyler ile siber zorbalık davranışına maruz kalan bireylerin, siber zorbalık davranışı göstermeyen ve siber zorbalık davranışına maruz kalmayan bireylere göre daha fazla intihar girişiminde bulunma düşüncesinde oldukları tespit edilmiştir.

3. MATERYAL ve METOT

Bu bölümde araştırmanın modeli, evreni ve örnekleme, veri toplama araçları, araştırmada verilerin toplanması, toplanan verilerin analizinde kullanılan istatistiksel yöntem ve teknikler hakkında bilgi verilmiştir.

3.1 Araştırmanın Modeli

Araştırmada, Afyon Kocatepe Üniversitesinde öğrenim gören öğretmen adaylarının siber zorbalık yapma ve siber mağduriyet durumları incelenmiştir. Bu incelemede; yaş, cinsiyet, bilgisayar, akıllı cep telefonuna sahip olma ve internet kullanım amacı ve süresinin, siber zorbalık ve siber mağduriyetle ilişkisi olup olmadığı araştırıldığından ilişkisel tarama modeli bir çalışma yapılmıştır. İkili değişkenler için Mann-Whitney U testi, ikiden fazla bağımsız değişkenler için Kruskal-Wallis testi yapılmıştır. Kruskal-Wallis testi sonunda hangi değişkenlerin arasında anlamlı farklılık olup olmadığını belirlemek için Mann-Whitney U testi uygulanmıştır. İki ya da daha çok değişken arasında birlikte değişim varlığını belirlemeyi amaçlayan tarama yaklaşımı da vardır. Buna ilişkisel tarama yaklaşımı denir (Karasar 1984).

3.2 Araştırmanın Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni, 2015-2016 eğitim öğretim yılında Afyon Kocatepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde öğrenim gören 1088 öğretmen adayı oluşturmaktadır.

Araştırmanın örnekleme ise ankete katılan ve rastgele olarak seçilen, 2015-2016 eğitim öğretim yılında Afyon Kocatepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde 1., 2., 3., ve 4. Sınıflarda öğrenim gören 1088 öğretmen adayı oluşturmaktadır.

3.3 Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplama aracı olarak; öğrenci bilgilerini öğrenmek için araştırmacı tarafından hazırlanan "Kişisel Bilgi Formu" ve Arıca vd. (2011) tarafından geliştirilen geçerliği ve güvenirliği belirlenmiş "Siber Zorbalık Ölçeği", "Siber Mağduriyet Ölçeği"

kullanılmıştır.

3.3.1. Siber Zorbalık Ölçeği

Arıcak vd. (2011), tarafından geliştirilen ölçeğin yapı geçerliliği açımlayıcı faktör analizi ile incelenmiş olup, ölçeğin tek faktörlü bir yapı sergilediği görölmüşür. Kaiser-Meyer-Olkin örneklem uygunluğu değerı .939 ve Bartlett Sphericity Testi Ki-Kare değerı 9197.54 ($p<.05$) olarak bulunmuştur. Ölçeğin tamamı için hesaplanan Cronbach alfa katsayısı .95 olarak; test-tekrar test güvenirlilik katsayısı ise .70 olarak bulunmuştur (Serin 2012).

3.3.2 Siber Mağdurluk Ölçeği

Arıcak vd. (2011), tarafından geliştirilen ölçeğin yapı geçerliliği açımlayıcı faktör analizi ile incelenmiş olup, ölçeğin tek faktörlü bir yapı sergilediği görölmüşür.. Kaiser-Meyer-Olkin örneklem uygunluğu değerı .882 ve Bartlett Sphericity Testi Ki-Kare değerı 4374.93 ($p<.05$) olarak bulunmuştur. Ölçeğin tamamı için Cronbach alfa katsayısı .89 olarak, test-tekrar test güvenirlilik katsayısı ise .75 olarak bulunmuştur (Serin 2012).

3.3.3 Kişisel Bilgi Formu

Öğrencilerin kişisel bilgilerini öğrenmek için araştırmacı tarafından hazırlanan “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır. Kişisel Bilgi Formunda öğrencilerin; demografik özellikleri, bilgisayar, akıllı cep telefonu sahip olma, internete bağlanma süresi ve amacı, sosyal aktivitelere katılım konusunda sorular sorularak bilgileri alınmıştır.

3.4 Verilerin Toplanması

Araştırmada kullanılacak olan siber zorbalık ve siber mağduriyet ölçeği ile kişisel bilgi formu için ilk olarak Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü aracılığıyla araştırma izni alınmıştır. Bu araştırma izni ile Afyon Kocatepe Üniversitesi Rektörlüğüne anketin uygulaması için dilekçe verilmiştir. Dilekçeye verilen olumlu

cevap ile 2015-2016 eğitim-öğretim yılında Afyon Kocatepe Üniversitesi Eğitim Fakültesinde öğrenim gören öğretmen adaylarına uygulanmıştır. Öğretmen adaylarının doldurulması için 1400 adet anket dağıtılmış olup bunlardan 1185 tanesinin öğretmen adayları tarafından cevaplandırıldığı tespit edilmiştir. Cevaplandırılan anketlerin incelemesi yapıldığında içlerinden 97 tanesinin eksik veya yanlış cevaplandırıldığı görülmüş ve anket değerlendirilmesinden çıkarılmıştır. Çalışma geriye kalan doğru ve eksiksiz cevaplandırılan 1088 anket üzerinden yapılmıştır.

3.4 Verilerin Analizi

Anketten elde edilen veriler kodlanarak bilgisayar ortamına kaydedilmiştir. Veriler SPSS programı aracılığıyla değerlendirilmiştir. Yapılan veri değerlendirmeleri sonucunda Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet ortalamaları bulundu. Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet ölçekleri dereceli ve kategorik olduğu için ortalama puanları (z puan) hesaplanarak standart hale getirildi. Standart puanlara cinsiyet ve bölüm bağımsız değişkenleri açısından anlamlı farklılık olup olmadığını belirlemek için MANOVA testi düşünüldü. Ancak yapılan dağılım testlerinde Kolmogorov-Smirnov normallik testi sonucunda dağılımın normal olmadığı bulunmuştur. Dolayısıyla tekrar Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet z puanlarına ayrı ayrı tekrar normallik testi yapıldı. Tekrar yapılan test sonucunda normal dağılmadığı görüldü. ($p < 0,5$) Bu sonuç neticesinde Nonparametrics testler yapılmasına karar verildi. İkili değişkenler için Mann-Whitney U testi yapıldı. İki den fazla bağımsız değişkenler için Kruskal-Wallis testi yapıldı. Kruskal-Wallis testi sonunda hangi değişkenlerin arasında anlamlı farklılık olup olmadığını belirlemek için Mann-Whitney U testi yapıldı. Çıkan sonuçlar yorumlandı.

4. BULGULAR

Bulgular bölümünde çalışmaya katılan öğretmen adaylarının ankette bulunan kişisel bilgi formu, siber zorbalık ve siber mağduriyet ölçeklerinde bulunan sorulara verilen cevapların sonuçları yer almaktadır.

4.1 Demografik Bilgiler

Bu bölümde araştırmaya katılan öğretmen adaylarının demografik bilgileri verilecektir.

Çizelge 4.1 Ankete Katılan Öğretmen Adaylarının Cinsiyete Göre Dağılımı

Cinsiyet	F	%
Kız	812	74,6
Erkek	276	25,4
Toplam	1088	100

Çizelge 4.1'i incelediğimizde ankete katılan öğretmen adaylarının %74,6'sı (n = 812) kız, %25,4'ü (n = 276) erkek olduğu görülmektedir. Sonuçları incelediğimizde ankete katılan öğretmen adaylarının ağırlıklı olarak kız öğrencilerden oluştuğunu ve cinsiyet yönünden dengeli bir dağılıma sahip olmadığı görülmektedir.

Çizelge 4.2 Ankete Katılan Öğretmen Adaylarının Sınıflara Göre Dağılımı

Cinsiyet	F	%
1. Sınıf	228	21,0
2. Sınıf	186	17,1
3. Sınıf	374	34,4
4. Sınıf	300	27,6
Toplam	1088	100

Çizelge 4.2'e göre ankete katılan öğretmen adaylarının sınıflara göre dağılımı; 1. Sınıfta öğrenim gören öğretmen adayları %21,0 (n = 228), 2. Sınıfta öğrenim gören öğretmen adayları %17,1 (n = 186), 3. Sınıfta öğrenim gören öğretmen adayları %34,4 (n = 374) 4. Sınıfta öğrenim gören öğretmen adayları ise %27,6 (n = 300)'dür. 3. Sınıfta öğrenim

gören öğretmen adayları %34,4 ile ankete en çok katılan sınıf olduğu görünmektedir.

Çizelge 4.3 Ankete Katılan Öğretmen Adaylarının Okuduğu Bölümlere Göre Dağılımı

Bölüm	f	%
Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Öğretmenliği	139	12,8
İlköğretim Sınıf Öğretmenliği	171	15,7
Türkçe Öğretmenliği	175	16,1
Okul Öncesi Öğretmenliği	281	25,8
İlköğretim Matematik Öğretmenliği	26	2,4
İlköğretim Fen Bilgisi Öğretmenliği	153	14,1
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	143	13,1
Toplam	1088	100

Çizelge 4.3'e göre araştırmaya katılan öğretmen adaylarının %12,8'i (n=139) Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Öğretmenliğinde, %15,7'si (n=171) İlköğretim Sınıf Öğretmenliğinde, %16,1'i (n=175) Türkçe Öğretmenliğinde, %25,8'i (n=281) Okul Öncesi Öğretmenliğinde, %2,4'ü (n=26) İlköğretim Matematik Öğretmenliğinde, %14,1'i (n=153) İlköğretim Fen Bilgisi Öğretmenliğinde, %13,1'i (n=143) Sosyal Bilgiler Öğretmenliğinde öğrenim görmektedir. Sonuçları incelediğimizde denek gruplarından %25,8 katılım ile Okul Öncesi Öğretmenliğinde öğrenim gören öğretmen adayları en büyük katılımı sağlamışlardır.

Çizelge 4.4 Ankete Katılan Öğretmen Adaylarının Ailelerinin Aylık Gelirine Göre Dağılımı

Aylık Gelir	F	%
0 - 1500 TL	357	32,8
1501 – 2000TL	234	21,5
2001 – 2500 TL	158	14,5
2501 – 3000 TL	182	16,7
3000 TL ve üzeri	157	14,4
Toplam	1088	100,0

Çizelge 4.4'e göre öğretmen adaylarının ailelerinin; %32,8'i (n=357) 0 – 1500 TL; %21,5'i (n=234) 1501 – 2000 TL, %14,5'i 2001 – 2500 TL, %16,7'si (n=182) 2501 –

3000 TL, %14,4'ü (n= 157) 3000 TL ve üzeri aylık gelire sahiptirler. Sonuçlara göre öğretmen adaylarının yaklaşık 1/3'ü asgari ücret olan 1500 TL ve altında aylık gelire sahiptir.

Çizelge 4.5 Ankete Katılan Öğretmen Adaylarının Akıllı Cep Telefonu Kullanım Dağılımı

Akıllı cep telefonu kullanımı	F	%
Evet	1040	95,6
Hayır	48	4,4
Toplam	1088	100,0

Akıllı cep telefonu kullanım oranları incelendiğinde; Öğretmen adaylarının %95,6'sı (n=1040) akıllı cep telefonu kullanırken, %4,4'ü (n=48) akıllı cep telefonu kullanmamaktadır. Özellikle gençler arasında akıllı cep telefonu kullanım oranı oldukça yüksektir.

Çizelge 4.6 Ankete Katılan Öğretmen Adaylarının Kişisel Bilgisayara Sahip Olma Durumuna Göre Dağılımı

Kişisel bilgisayarınız var mı ?	f	%
Evet	865	79,5
Hayır	223	20,5
Toplam	1088	100,0

Çizelge 4.6'da ankete katılan öğretmen adaylarının %79,5'i (n=865) kişisel bilgisayar sahip olduğunu belirtirken, %20,5'i (n=223) kişisel bilgisayarı olmadığını belirtmiştir. Öğretmen adaylarının büyük çoğunluğu kişisel bilgisayara sahip olduğunu belirtmişlerdir.

Çizelge 4.7 Ankete Katılan Öğretmen Adaylarının İnternet Bağlantısına Sahip Olma Durumlarına Göre Dağılımı

İnternet bağlantınız var mı ?	F	%
Evet	958	88,1
Hayır	130	11,9
Toplam	1088	100,0

Ankete katılan öğretmen adaylarının internet bağlantısına sahip olma durumu incelendiğinde; deneklerin %88,1'i (n=958) internet bağlantısının olduğunu, %11,9'u (n=130) ise internet bağlantısının bulunmadığını beyan etmiştir. Öğretmen adaylarının büyük bir kısmı internete istediği yerde, istediği zaman bağlanma imkanına sahiptir.

Çizelge 4.8 Ankete Katılan Öğretmen Adaylarının Günlük İnternete Bağlanma Durumlarına Göre Dağılımı

İnternete günlük bağlanırsınız mı ?	F	%
Evet	1041	95,7
Hayır	47	4,3
Toplam	1088	100,0

Çizelge 4.8 incelendiğinde çalışmamıza katılan öğretmen adaylarının %95,7'si (n=1041) her gün internete bağlanırken, %4,3'ü her gün internete bağlanmadığı görülmektedir. Öğretmen adaylarının yaklaşık tamamına yakını her gün internete bağlanmakta ve kullanmaktadır.

Çizelge 4.9 Ankete Katılan Öğretmen Adaylarının İnternete Bağlanma Yeri Göre Dağılımı

İnternete nerden bağlanırsınız ?		f	%
Evden	Evet	858	78,9
	Hayır	230	21,1
Okuldan	Evet	463	42,6
	Hayır	625	57,4
İnternet Kafe	Evet	38	3,5
	Hayır	1050	96,5

Öğretmen adayların internete bağlanma yeri incelendiğinde; deneklerin %78,9'u (n=858) evden internete bağlanabildiğini, %42,6'sı (n=463) okuldan internete bağlanabildiğini, %3,5'i (n=38) internete, internet kafeden bağlanabildiğini ifade etmiştir. Çizelge 4.7'de öğretmen adaylarının %88'i gibi yüksek oranda internet bağlantısına sahip olduğu görülmekte ve bu doğrultuda öğretmen adayları internete bağlanma noktasında %78,9 gibi yüksek bir oranda evden bağlanmayı tercih etmektedirler. TÜİK 2014 verilerine göre interneti kullanan 16-74 yaş grubu bireylerin %79,1'i araştırmamıza uygun yönde olarak interneti evde kullandığı görülmektedir.

Çizelge 4.10 Ankete Katılan Öğretmen Adaylarının Günlük İnternete Bağlanma Süresine Göre Dağılımı

İnternete nerden bağlanırsınız ?	f	%
1 saat	136	12,5
2 saat	240	22,1
3 saat	276	25,4
4 saat ve üzeri	436	40,0
Toplam	1088	100,0

Çizelge 4.10’da yapılan öğretmen adaylarının günlük internete bağlanma süreleri incelendiğinde; %12,5’i (n=136) günlük 1 saat internete bağlandığını, %22,1’i (n=240) günlük 2 saat internete bağlandığını, %25,4’ü (n=276) günlük 1 saat internete bağlandığını, %40,0’ı (n=436) günlük 4 saat ve üzeri internete bağlandığını ifade etmiştir. Öğretmen adaylarının %40’ı günün 4 saat ve üzerini internetin başında geçirmektedir.

Çizelge 4.11 Ankete Katılan Öğretmen Adaylarının İnterneti Kullanım Amaçlarına Göre Dağılımı

İnternete nerden bağlanırsınız ?	f	%	
Ders çalışmak / Ödev hazırlamak	Evet	862	79,2
	Hayır	226	20,8
Film izlemek / İndirmek	Evet	698	64,2
	Hayır	390	35,8
Sosyal Ağlar (Facebook, Twitter, Msn gibi)	Evet	896	82,4
	Hayır	192	17,6
Eğlence (Oyun oynamak)	Evet	450	41,4
	Hayır	638	58,6
Alışveriş yapmak	Evet	381	35,0
	Hayır	707	65,0
Müzik İndirmek	Evet	613	56,3
	Hayır	475	43,7
E-mail alıp göndermek	Evet	432	39,7
	Hayır	656	60,3
Haber edinmek	Evet	600	55,1
	Hayır	488	44,9

Öğretmen adaylarının internete bağlanma amaçlarını incelemek için kişisel bilgi formunda birden fazla seçme işlemi yapabilecekleri bir bölüm oluşturulmuştur. Deneklerin verdikleri cevaplara göre interneti %79,2'si (n=862) ders çalışmak ve ödev hazırlamak için, %64,2'si (n=698) film izlemek ve indirmek için, %82,4'ü (n=896) sosyal ağlara (facebook, twitter, msn) bağlanmak için, %41,4'ü (n=450) eğlence (oyun oynamak) için, %35,0'ı (n=381) alışveriş yapmak için, %56,3'ü (n=613) müzik indirmek için, %39,7'si (n=432) e.mail alıp göndermek için, %55,1'i (n=600) haber edinmek için internete bağlanmayı tercih ettiklerini ifade etmişlerdir. Bu sonuçlara göre öğretmen adaylarının interneti en çok %82,4 ile sosyal medya için tercih etmektedir. TÜİK 2015 verilerine göre ülkemizde internet kullanım alışkanlıkları incelendiğinde en çok bireylerin %78,8'i sosyal medya sitelerini takip ettiği görülmekte ve çizelge 4.11 çıkan sonuçla örtüşmektedir..

Çizelge 4.12 Ankete Katılan Öğretmen Adaylarının Sosyal Aktivitelere Katılımına Dağılımı

Sosyal aktivitelere katılır mısınız ?	f	%
Evet	911	83,7
Hayır	177	16,3
Toplam	1088	100,0

Öğretmen adaylarının sosyal aktivitelere katılımı incelendiğinde deneklerin %83,7'si (n=911) sosyal aktivitelere katılırken %16,3'ü (n=177) ise sosyal aktivitelere katılmadığını beyan etmektedir.

4.2 Öğretmen adaylarının siber zorbalık ve siber mağduriyet durumlarının cinsiyet faktörü açısından incelenmesi

Öğretmen adaylarının siber zorbalık ve siber mağduriyet durumlarının cinsiyet faktörü açısından incelemek için nonparametrik testlerden Mann-Whitney U testi yapılmıştır. Mann-Whitney U testi sonuçları Çizelge 4.2.1'de verilmiştir. Çıkan sonuçlar $p < 0.05$ anlamlılık düzeyinde göre yorumlanmıştır

Çizelge 4.13 Öğretmen Adaylarının Cinsiyet Değişkenine Göre Siber Zorbalık Ve Siber Mağduriyet Davranışlarına İlişkin Analiz Sonuçları

Mann-Whitney U					
Faktörler	Cinsiyet	N	Sıra Ort.	Z	P
Siber Zorbalık	Kız	812	513,70	-7,030	,000*
	Erkek	276	635,13		
Siber Mağduriyet	Kız	812	547,73	-,595	,552
	Erkek	276	534,99		

* $p < ,05$

Çizelge 4.13'ü incelediğimizde öğretmen adayları ile cinsiyet arasında siber zorbalık noktasında p değerinin ,00 olduğu görülmektedir. Test sonucunda elde edilen anlamlılık değerinin ,05'den küçük olduğu için, cinsiyet ile siber zorbalık arasındaki ilişkinin $p < ,05$ düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Öğretmen adaylarının cinsiyeti ile siber zorbalık arasında bulunan anlamlı farklılığı yönünü tespit etmek için sıra ortalaması değerlerine bakıldığında erkeklerin sıra ortama değeri 635,13 kızların sıra ortalama değeri 513,70 olduğu görülmektedir. Bu değerler sonucunda erkek öğretmen adaylarının kız olan öğretmen adaylarına göre daha fazla siber zorbalık davranışında bulunmaktadır. Öğretmen adaylarının siber mağduriyet ile cinsiyet arasındaki ilişkiye baktığımızda ise anlamlılık değerinin ($p = ,552$) olduğu görünmekte ve anlamlılık değerinin (p) değerinin, 05'den büyük olması nedeniyle siber mağduriyet ile öğretmen adaylarının cinsiyeti arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

4.3 Öğretmen adaylarının siber zorbalık ve siber mağduriyet durumlarının okudukları sınıf faktörü açısından incelenmesi

Öğretmen adaylarının siber zorbalık ve siber mağduriyet durumlarının öğrenim gördükleri sınıflar ile anlamlı ilişkisi olup olmadığını tespit etmek için Kruskal Wallis H testi uygulanmıştır. Sonuçların kolay yorumlanması için verilerin SPSS girişinde 1. Sınıfta öğrenim gören öğretmen adayları için "1", 2. Sınıfta öğrenim gören öğretmen adayları için "2", 3. Sınıfta öğrenim gören öğretmen adayları için "3", 4. Sınıfta

öğrenim gören öğretmen adayları için “4” olarak kısaltmalar yapılmıştır. Uygulanan test sonucu çizelge 4.3.1 belirtilmiş ve incelenerek yorumlanmıştır.

Çizelge 4.14 Öğretmen Adaylarının Okudukları Sınıf Değişkenine Göre Siber Zorbalık Ve Siber Mağduriyet Davranışlarına İlişkin Analiz Sonuçları

Kruskal Wallis H						
	Sınıf	N	Mean Ranks	X²	df	p
Siber Zorbalık	1	228	565,60	3,320	3	,345
	2	186	556,74			
	3	374	533,55			
	4	300	534,53			
Siber Mağduriyet	1	228	513,17	,7515	3	,057
	2	186	591,40			
	3	374	551,57			
	4	300	530,42			

Çizelge 4.14 incelendiğinde siber zorbalık ile öğretmen adaylarının öğrenim gördükleri sınıf arasındaki anlamlılık değerinin ($p=.345$) olduğu görülmektedir. Anlamlılık (P) değerinin, 05’den büyük olduğundan siber zorbalık ile öğretmen adaylarının öğrenim gördüğü sınıf arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Çizelge 4.14’de belirtilen diğer bir analiz sonucunda ise öğretmen adaylarının öğrenim gördükleri sınıf ile siber mağduriyet durumu arasındaki anlamlılık ilişkisinin ($p=.057$) olduğu görülmektedir. Anlamlılık (P) değerinin ,05’den büyük olduğu için siber mağduriyet ile öğretmen adaylarının öğrenim gördüğü sınıf arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır

Öğretmen adaylarının öğrenim gördükleri sınıf ile siber zorbalık ve siber mağduriyet arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığından sınıflar arasında ikili ilişkilerin

incelenmesine gerek kalmamaktadır.

4.4 Öğretmen adaylarının siber zorbalık ve siber mağduriyet durumlarının okuduğu bölüm faktörü açısından incelenmesi

Bu bölümde öğretmen adaylarının siber zorbalık ve siber mağduriyet durumlarının okuduğu bölüme göre nasıl bir ilişkinin olduğu incelenmesi yapılmıştır. Verilerin SPSS girişinde; Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Öğretmenliği “1”, İlköğretim Sınıf Öğretmenliği “2”, Türkçe Öğretmenliği “3”, Okul Öncesi Öğretmenliği “4”, İlköğretim Matematik Öğretmenliği “5”, İlköğretim Fen Bilgisi Öğretmenliği “6”, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği “7” olarak girilmiştir. Öğretmen adaylarının siber zorbalık ve siber mağduriyet durumlarının okudukları bölümlere göre anlamlı fark olup olmadığını tespit etmek için Kruskal-Wallis H testi yapılmıştır. Çıkan sonuçlar $p < 0.05$ anlamlılık düzeyinde göre yorumlanmış ve çizelge 4.15’de gösterilmiştir.

Çizelge 4.15 Öğretmen Adaylarının Okudukları Bölüm Değişkenine Göre Siber Zorbalık Ve Siber Mağduriyet Davranışlarına İlişkin Analiz Sonuçları

	Bölüm	N	Mean Rank	Kruskal-Wallis H			Anlamlılık İlişkisi
				X ²	df	p	
Siber Zorbalık	Bilgisayar ve Öğretim						
	1 Teknolojileri Öğretmenliği	139	614,97	22,070	6	,001*	1-2,4,6,7
	2 İlköğretim Sınıf Öğretmenliği	171	538,63				
	3 Türkçe Öğretmenliği	175	580,54				3-4,6,7
	4 Okul Öncesi Öğretmenliği	281	516,19				
	5 İlköğretim Matematik Öğretmenliği	26	560,85				
	6 İlköğretim Fen Bilgisi Öğretmenliği	153	514,10				
7 Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	143	524,09					

Çizelge 4.15 (Devam). Öğretmen Adaylarının Okudukları Bölüm Değişkenine Göre Siber Zorbalık Ve Siber Mağduriyet Davranışlarına İlişkin Analiz Sonuçları

		Bilgisayar ve Öğretim						
Siber Mağduriyet	1	Teknolojileri Öğretmenliği	139	532,17				
	2	İlköğretim Sınıf Öğretmenliği	171	544,49				
	3	Türkçe Öğretmenliği	175	546,19				
	4	Okul Öncesi Öğretmenliği	281	500,07	12,674	6	,049*	4-6,7
	5	İlköğretim Matematik Öğretmenliği	26	574,19				
	6	İlköğretim Fen Bilgisi Öğretmenliği	153	596,24				
	7	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	143	580,98				

* p< ,05

Çizelge 4.15 incelendiğinde öğretmen adaylarının okudukları bölüm ile siber zorbalık arasında anlamlılık düzeyi ($p=,001$) olarak görülmektedir. Öğretmen adaylarının okudukları bölüm ile siber zorbalık arasındaki anlamlılık düzeyi ($p<,05$) olduğundan okunan bölüm ile siber zorbalık arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Yapılan Kruskal Wallis H testi sonucunda anlamlı bir farklılık bulunduğundan bölümler kendi aralarında Mann Whitney U testine tabi tutulmuştur. Yapılan test sonucunda Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri ile Türkçe Öğretmenliği bölümünde okuyan öğretmen adaylarının diğer bölümlerde okuyan öğretmen adayları arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Bulunan bu iki bölümü tek tek ele aldığımızda aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir.

Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Bölümünde okuyan öğretmen adayları ile İlköğretim Sınıf Öğretmenliği, Okul Öncesi Öğretmenliği, İlköğretim Fen Bilgisi Öğretmenliği ve Sosyal Bilgiler Öğretmenliğinde okuyan öğretmen adayları arasında anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir. Bu bölümler arasındaki anlamlı farklılığın yönünü tespit etmek için yapılan Mann Whitney U testi sıra ortalama değerlerine

bakıldığında; Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Bölümünü sıra ortalaması diğer bölümlerden daha yüksek olduğundan Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Öğretmenliği bölümünde öğrenim gören öğretmen adayları, İlköğretim Sınıf Öğretmenliği, Okul Öncesi Öğretmenliği, İlköğretim Fen Bilgisi Öğretmenliği ve Sosyal Bilgiler Öğretmenliğinde okuyan öğretmen adaylarına göre daha fazla siber zorbalık davranışlarında bulunmaktadır.

Türkçe öğretmenliğinde öğrenim gören öğretmen adayları ise Okul Öncesi Öğretmenliği, İlköğretim Fen Bilgisi Öğretmenliği ve Sosyal Bilgiler Öğretmenliğinde öğrenim gören öğretmen adayları arasında yapılan analizler sonucunda anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir. Bu bölümler arasındaki anlamı farklılığın yönünü tespit etmek için yapılan Mann Whitney U testi sıra ortalama değerlerine bakıldığında Türkçe Öğretmenliği Bölümünde öğrenim gören öğretmen adaylarının sıra ortalamasının diğer bölümlere nazaran daha yüksek olduğundan Türkçe Öğretmenliği Bölümünde öğrenim gören öğretmen adayları, Okul Öncesi Öğretmenliği, İlköğretim Fen Bilgisi Öğretmenliği ve Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bölümünde öğrenim gören öğretmen adaylarına göre daha fazla siber zorbalık davranışında bulunmuşlardır.

Öğretmen adaylarının öğrenim gördükleri bölüm ile siber mağduriyet durumları arasındaki anlamlılık düzeyi için çizelge 4.15'e bakıldığında $p = ,049$ olduğu görülmektedir. Öğretmen adaylarının öğrenim gördükleri bölüm ile siber mağduriyet arasındaki anlamlılık düzeyi ($p < ,05$) olduğundan öğrenim görülen bölüm ile siber mağduriyet arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Test sonucu elde edilen anlamlılık düzeyi ($p = ,049$), istatistiksel olarak ($p < ,05$) düzeyine çok yakın olduğundan bölümler ile siber mağduriyet arasındaki anlamlılık farkı çok düşüktür. Çizelge 4.4.1'e belirtildiği gibi bu farklılık Okul Öncesi Öğretmenliği Bölümünde öğrenim gören öğretmen adayları ile İlköğretim Fen Bilgisi Öğretmenliği ve Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bölümünde öğrenim gören öğretmen adayları arasındadır. Bölümler arası yapılan ikili Mann Whitney U testi sonuçlarında sıra ortalaması değeri İlköğretim Fen Bilgisi Öğretmenliği ve Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bölümlerinde öğrenim gören öğretmen adaylarına göre düşük olan Okul Öncesi Öğretmenliği Bölümünde öğrenim gören öğretmen adayları daha fazla siber zorbalığa maruz

kalmışlardır.

4.5 Öğretmen adaylarının siber zorbalık ve siber mağduriyet durumlarının ailelerinin aylık geliri faktörü açısından incelenmesi

Bu bölümde öğretmen adaylarının ailelerinin aylık gelir durumu ile siber zorbalık ve siber mağduriyet durumları arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını tespit etmek için Kruskal Wallis H testi yapılmıştır. Verilerin SPSS programına girişinde öğretmen adaylarının ailelerinin aylık gelir durumları; 0 TL – 1500 TL “1”, 1501 TL – 2000 TL “2”, 2001 TL – 2500 TL “3”, 2501 TL – 3000 TL “4”, 3001 TL ve üzeri “5” olarak kısaltma yapılarak girilmiştir. Yapılan Kruskal Wallis H testi sonucunda aralarında anlamlı fark bulunan gruplar kendi aralarında Mann Whitney U testine tabi tutulmuştur. Çıkan sonuçlar çizelge 4.16 da belirtilmiştir.

Çizelge 4.16 Öğretmen Adaylarının Okudukları Bölüm Değişkenine Göre Siber Zorbalık Ve Siber Mağduriyet Davranışlarına İlişkin Analiz Sonuçları

	Aylık Gelir	N	Mean Ranks	Kruskal Wallis H			Anlamlılık İlişkisi
				X ²	df	p	
Siber Zorbalık	1 0 – 1500 TL	357	529,46	6,317	4	,177	
	2 1501 – 2000 TL	234	546,33				
	3 2001 – 2500 TL	158	536,90				
	4 2501 – 3000 TL	182	540,84				
	5 3001 TL ve üzeri	157	587,86				
Siber Mağduriyet	1 0 – 1500 TL	357	568,70	11,021	4	,026*	1-4
	2 1501 – 2000 TL	234	573,02				2-4
	3 2001 – 2500 TL	158	535,06				
	4 2501 – 3000 TL	182	490,80				
	5 3001 TL ve üzeri	157	518,71				

* p< ,05

Çizelge 4.16'ya göre öğretmen adaylarının ailelerinin aylık geliri ile siber zorbalık arasında anlamlılık düzeyi $p=,177$ olarak görülmektedir. Elde edilen bu değer istatistiksel olarak ($p > .05$) olduğundan öğretmen adaylarının ailelerinin aylık geliri ile siber zorbalık arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Öğretmen adaylarının ailelerinin aylık gelir durumları ile siber mağduriyet arasındaki anlamlılık düzeyi için çizelge 4.16'yı incelediğimizde $p=,026$ olduğu görünmektedir. Bulunan bu anlamlılık değeri istatistiksel olarak $p<,05$ olduğundan öğretmen adaylarının ailelerinin aylık gelir durumları ile siber mağduriyet arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Bu farklılıkların hangi gelir durumları arasında var olduğunu tespit etmek için gruplar kendi aralarında Mann Whitney U testine tabi tutulmuştur. Yapılan Mann Whitney U testi sonucunda öğretmen adaylarının ailelerinin aylık gelirleri olan; 0 TL – 1500 TL ile 2501 TL – 3000 TL arasında ve 1501 TL -2000 TL ile 2501 TL – 3000 TL arasında anlamlı bir farklılık bulunduğu tespit edilmiştir.

Tespit edilen bu farklılığın yönünü bulmak için yapılan testin ortalama sıralamasında bakıldığında 0 TL – 1500 TL aylık gelire sahip öğretmen adayları 2501 TL – 3000 TL arası aylık gelire sahip öğretmen adaylarına göre daha fazla siber zorbalığa maruz kalmışlardır. Aynı şekilde 1501 TL – 2000 TL arası aylık gelire sahip öğretmen adayları 2501 TL – 3000 TL aylık gelire sahip öğretmen adaylarına göre daha fazla siber mağduriyet yaşamışlardır.

4.6 Öğretmen adaylarının siber zorbalık ve siber mağduriyet durumlarının internet kullanım süresi faktörü açısından incelenmesi

Bu bölümde öğretmen adaylarının internet kullanım süreleri ile siber zorbalık ve siber mağduriyet durumları arasında bir ilişkinin olduğu yönünde inceleme yapılmıştır. Verilerin SPSS programına 1 saat “1”, 2 saat “2”, 3 saat “3”, 4 saat ve üzeri “4” olarak kısaltılarak girilmiştir. Öğretmen adaylarının siber zorbalık ve siber mağduriyet durumlarının internet kullanım süresi arasında anlamlı fark olup olmadığını tespit etmek için Kruskal-Wallis H testi yapılmıştır. Çıkan sonuçlar $p<0.05$ anlamlılık düzeyinde göre yorumlanmış ve çizelge 4.17'de gösterilmiştir

Çizelge 4.17 Öğretmen Adaylarının İnternet Kullanım Süresi Değişkenine Göre Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Davranışlarına İlişkin Analiz Sonuçları

		Kruskal Wallis H					Anlamlılık İlişkisi
İnternet Kullanım Süresi		N	Mean Ranks	X²	df	p	
Siber Zorbalık	1 - 1 Saat	136	500,08	19,954	3	,000*	1-4
	2 - 2 Saat	240	502,80				2-3,4
	3 - 3 Saat	276	545,32				
	4 - 4 Saat ve üzeri	435	579,63				
Siber Mağduriyet	1 - 1 Saat	136	651,36	25,695	3	,000*	1-2,3,4
	2 - 2 Saat	240	567,01				2-4
	3 - 3 Saat	276	534,71				
	4 - 4 Saat ve üzeri	435	503,63				

* p< ,05

Çizelge 4.17'ye bakıldığında öğretmen adaylarının internet kullanım süreleri ile siber zorbalık arasında anlamlılık düzeyi ($p = ,000$) olarak görülmektedir. Öğretmen adaylarının internet kullanım süresi bölüm ile siber zorbalık arasındaki anlamlılık düzeyi ($p<,05$) olduğundan; internet kullanım süresi ile siber zorbalık arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Bulunan bu anlamlı farklılıktan dolayı internet kullanım süresi kendi aralarında Mann Whitney U testine tabi tutulmuştur. Bu test sorucunda öğretmen adayları arasında internet kullanım süreleri bakımından; 1 saat kullanan ile 4 saat kullanan arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Aynı şekilde öğretmen adayları arasında 2 saat internet kullanan ile 3 saat ve 4 saat internet kullananlar arasında anlamlı bir farklılık mevcuttur. Tespit edilen bu anlamlı farklılığın yönünü tespit etmek için uygulanan Mann Whitney U testi sonuçlarına baktığımızda;

Öğretmen adaylarından 1 saat internet kullananların sıra ortalaması, 4 saat internet kullanan öğretmen adaylarından düşük olduğundan 4 saat internet kullanan öğretmen adayları daha fazla siber zorbalık davranışı göstermektedir.

Öğretmen adaylarından 2 saat internet kullananların sıra ortalaması, 3 saat ve 4 saat internet kullanan öğretmen adaylarından düşük olduğundan 3 saat ve 4 saat internet kullanan öğretmen adayları daha fazla siber zorbalık davranışı göstermektedir.

Öğretmen adaylarının internet kullanım süreleri ile siber mağduriyet arasındaki anlamlık düzeyi için çizelge 4.6.1'i incelediğimizde $p=,000$ olduğu görülmektedir. Öğretmen adaylarının internet kullanımı ile siber mağduriyet arasındaki anlamlılık düzeyi $p<,05$ olduğundan istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Bu farklılıkları tespit etmek için yapılan Mann Whitney U testi neticesinde; 1 saat internet kullanan öğretmen adayları ile 2 saat, 3 saat ve 4 saat internet kullanan öğretmen adayları arasında anlamlı bir farklılık mevcuttur. Aynı şekilde 2 saat internet kullanan öğretmen adayları ile 4 saat internet kullanan öğretmen adayları arasında siber mağduriyet noktasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Bu farklılıkları incelediğimizde;

Öğretmen adaylarından 1 saat internet kullananların sıra ortalaması, 2 saat, 3 saat ve 4 saat kullanan öğretmen adayların sıra ortalamasından daha düşük olduğundan; 1 saat internet kullanan öğretmen adayları daha az siber zorbalığa maruz kalmıştır. Aynı durum 2 saat internet kullanan öğretmen adayları ile 4 saat internet kullanan öğretmen adayları için geçerlidir. Öğretmen adayları içinde 2 saat internet kullananların sıra ortalaması daha düşük olduğundan daha az siber mağduriyet yaşamışlardır. İnternet kullanım süresi artıkça siber zorbalığa maruz kalma oranı da artmaktadır.

5. TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu bölümde araştırmanın genel ve alt amaçları doğrultusunda elde edilen bulgulara dayalı olarak ortaya çıkartılan sonuçlar ve öneriler bulunmaktadır.

5.1. SONUÇ

Yapılan çalışmada öğretmen adaylarının siber zorbalık ve siber mağduriyet algı düzeylerinin çeşitli faktörler açısından etkisini belirlemek amaçlanmıştır. Öğretmen adaylarının Öğrencilerin demografik özellikleri ile siber zorbalık ve siber mağduriyet algıları arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını belirlemek için ölçek çalışması yapılmış ve ölçekte öğretmen adaylarının vermiş oldukları cevaplar doğrultusunda analiz edilmiştir.

Araştırma neticesinde elde edilen öğretmen adaylarını soysa- demografik özelliklerini incelediğinde; anket çalışmasında katıların %74,6'ünü kız öğrencilerden oluşurken %34,4'ü 3. Sınıfta ve %25,8'ü okul öncesi öğretmenliğinde öğrenim görmektedirler. Ölçeğe katılan öğrencilerin cinsiyet, sınıf, bölüm olarak incelendiğinde dengeli bir dağılıma sahip olmadığı gözükmemektedir Öğretmen adaylarının ailelerinin %32,8'si 0-1500 TL aylık geliri bulunurken, %95,6'sı akıllı cep telefonuna %79,5'i kişisel bilgisayara sahiptir. Deneklerin %88,1'inin internete bağlantısı bulunurken %78,9'i her gün internete bağlanmakta ve %40,0'ı her gün 4 saat ve üzeri internette bağlı kalmaktadır. Öğretmen adaylarının %78,9'u internete evden bağlanmayı tercih ederken %82,4 ile en çok sosyal medyayı kullanmaktadırlar. TÜİK, 2013 Hane halkı İşgücü Anketi verilerine göre 1500 TL ve altı ücretle çalışanlar %26,7 iken araştırmamızda elde edilen verilerde bu doğrultuda yakın bir sonuç çıkmıştır. TÜİK, 2015 Hane halkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırmasında elde edilen verilerle araştırma sonucu öğretmen adaylarının teknolojiye sahip olma ve kullanma oranları örtüşmektedir.

Öğretmen adaylarının siber zorbalık ile cinsiyet arasında anlamlı bir farklılık ($p < .05$) olduğu tespit edilmiştir. Öğretmen adaylarının cinsiyeti ile siber zorbalık arasında bulunan anlamlı farklılığı yönünü tespit etmek için sıra ortalaması değerlerine bakıldığında erkeklerin sıra ortama değeri 635,13 kızların sıra ortalama değeri 513,70

olduğu görülmektedir. Bu değerler sonucunda erkek öğretmen adaylarının kız olan öğretmen adaylarına göre daha fazla siber zorbalık davranışında bulunmaktadır. Erkek öğretmen adaylarının kız öğretmen adaylarına göre daha fazla siber zorbalık davranışı göstermesi; erkeklerin kızlara göre daha agresif, şiddete meyilli, saldırgan tutum gösterimi ile internette daha zaman geçirilmesi ve etik kuralla çok fazla dikkat etmemesi ile ilgilidir. Erdur-Baker ve Kavşut (2007), Li (2007), Erdur-Baker (2010), Bayar (2010), Schneider vd. (2012), Serin (2012), Türkileri (2012), Ayaş ve Horzum (2012), Akbaba ve Eroğlu (2013) yaptıkları çalışmalarda cinsiyet ile siber zorbalık arasında anlamlı bir fark oluşturduğunu tespit edilmişlerdir.

Öğretmen adaylarının siber mağduriyet ile cinsiyet arasında anlamlı bir farklılık ($p > 0,05$) olmadığı tespit edilmiştir. İnterneti kullanan her birey ister kız ister erkek olsun siber zorbalığa maruz kalabilir. Hinduja ve Patchin (2008), Burnukara (2009), Özbay (2013), Özel (2013), Özdemir ve Akar (2014), Balakrishnan (2015), Salı vd. (2015) yaptıkları çalışmalarda aynı yönde sonuç bulmuşlardır. Siber mağduriyet ve cinsiyet arasındaki ilişkilerin incelendiği çalışmalarda farklı görüşlerin olduğu görülmektedir. Li (2007), Kowalski ve Limber (2007), Arıcağ vd. (2008)'a göre kızlar daha fazla siber zorbalığa maruz kalmaktadırlar. Erkeklerin daha fazla siber mağduriyet yaşadığını ifade eden araştırmalar ise Serin (2012), Kocatürk (2014)'tür.

Yapılan araştırma neticesinde öğretmen adaylarının öğrenim gördükleri sınıf ile siber zorbalık ve siber mağduriyet noktasında anlamlılık düzeyi $p > ,05$ çıktığından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Çalışmaya katılan öğrencilerin üniversite öğrencisi olması belli bir bilgi ve beceri düzeyinde olmalarını gerektirmektedir. Dolayısıyla öğrenim görülen sınıf ile siber zorbalık ve siber mağduriyet arasında herhangi bir ilişki bulunmamaktadır. Araştırma neticesinde elde edilen bu sonuç bazı araştırmalar ile çelişmektedir. Yapılan araştırmalar neticesinde sınıf düzeyi artıkça siber zorbalık ta artmaktadır (Manap 2012, Serin 2012, Kocatürk 2014). Yapılan bazı araştırmalarda ise sınıf düzeyi ile siber zorbalık arasında herhangi bir anlamlı farklılık bulunmamaktadır (Baker ve Kavşut 2007, Burnukara 2009, Özdemir ve Akar 2011, Sarak, 2012).

Öğretmen adaylarının öğrenim gördükleri bölüm ile siber zorbalık ve siber mağduriyet

arasında anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Yapılan analiz sonucunda iki bölümde öğrenim gören öğretmen adayları diğer bölümlere göre daha fazla siber zorbalık davranışı göstermektedir. Bu bölümler;

- 1- Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Öğretmenliği Bölümünde öğrenim gören öğretmen adayları, İlköğretim Sınıf Öğretmenliği, Okul Öncesi Öğretmenliği, İlköğretim Fen Bilgisi Öğretmenliği ve Sosyal Bilgiler Öğretmenliğinde okuyan öğretmen adaylarına göre daha fazla siber zorbalık davranışı göstermektedir. Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Öğretmenliği Bölümünde öğrenim gören öğretmen adaylarının bilgisayar ile internet yeterlilikleri iyi olduğundan ve internette diğer bölümlerde öğrenim gören öğretmen adaylarına göre daha fazla zaman geçirdiklerinden dolayı daha fazla siber zorbalık davranışı göstermektedirler.
- 2- Türkçe Öğretmenliği Bölümünde öğrenim gören öğretmen adayları, Okul Öncesi Öğretmenliği, İlköğretim Fen Bilgisi Öğretmenliği ve Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bölümünde öğrenim gören öğretmen adaylarına göre daha fazla siber zorbalık davranışı yapmaktadırlar. Türkçe Öğretmenliği Bölümünde öğrenim gören öğretmen adayları diğer bölümlerde öğrenim gören öğretmen adaylarına göre daha fazla interneti kullandıklarından daha fazla siber zorbalık davranışı göstermektedirler.

Öğretmen adaylarının öğrenim gördükleri bölüm ile siber mağduriyet arasında tespit edilen anlamlılık düzeyi $p=,049$ ile istatistiksel olarak $p<,05$ olduğundan düşük de olsa anlamlı bir farklılık mevcuttur. Bu farklılık Okul Öncesi Öğretmenliğinde öğrenim gören öğretmen adayları ile İlköğretim Fen Bilgisi Öğretmenliği ve Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümünde öğrenim gören öğretmen adayları arasındadır. Okul Öncesi Öğretmenliğinde öğrenim gören öğretmen adayları daha fazla siber zorbalığa maruz kalmışlardır. Siber zorbalık davranışları daha çok sosyal medya araçları üzerinden yapılmaktadır. Sosyal medya araçlarını en fazla kızlar kullanmakta ve Okul Öncesi Öğretmenliğinde öğrenim gören öğretmen adaylarının çoğunluğu kız öğrencilerden olduğundan bu bölümde öğrenim gören öğretmen adayları daha fazla siber zorbalık

davranışına maruz kalmışlardır.

Gezgin ve Çuhadar (2012) tarafından yapılan araştırmada Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Öğretmenliğinde öğrenim gören öğrencilerin siber zorbalık algılarının yüksek olduğu, bilgisayara ve teknolojiye hakim olduklarından internetin ve sanal ortamların risk ve tehlikeler karşısında gerekli tedbirleri almaktadır.

Karakurt (2014), tarafından yapılan çalışmada en fazla siber zorbalık davranışı gösterenlerin Sınıf Öğretmenliği bölümünde öğrenim gören öğrenciler olduğu görülürken; en az siber zorbalık davranışlarını sergileyen öğrencilerin ise Türkçe Öğretmenliği Bölümünde öğrenim gören öğrenciler olduğu görülmektedir.

Çakartaş (2011) göre ise üniversite öğrencilerinin öğrenim gördükleri bölüm ile siber zorbalık arasında herhangi bir anlamlı farklılık bulunmamaktadır.

Üniversite öğrencilerine ve öğretmen adaylarına yönelik siber zorbalık ve siber mağduriyet durumlarına ilişkin çok fazla akademik çalışma bulunmamaktadır.

Öğretmen adaylarının ailelerinin aylık geliri ile siber zorbalık arasında anlamlılık düzeyi $p=,177$ tespit edilmiş olup ($p > .05$) olduğundan öğretmen adaylarının ailelerinin aylık geliri ile siber zorbalık arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Teknolojinin ucuzlaması, akıllı cep telefonu kullanımının yaygınlaşması ve internete bağlanmanın kolaylaşmasıyla her birey siber zorbalık davranışı gösterebilmektedir.

Öğretmen adaylarının ailelerinin aylık gelir durumları ile siber mağduriyet arasındaki anlamlılık düzeyi $p=,026$ olarak tespit edilmiştir. Bulunan bu anlamlılık değeri istatistiksel olarak $p<,05$ olduğundan öğretmen adaylarının ailelerinin aylık gelir durumları ile siber mağduriyet arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. 0 TL – 1500 TL aylık gelire sahip öğretmen adayları 2501 TL – 3000 TL arası aylık gelire sahip öğretmen adaylarına göre daha fazla siber zorbalığa maruz kalmışlardır. Aynı şekilde 1501 TL – 2000 TL arası aylık gelire sahip öğretmen adayları 2501 TL – 3000 TL aylık gelire sahip öğretmen adaylarına göre daha fazla siber mağduriyet yaşamışlardır. Ailelerin

gelir durumu arttıkça eğitim seviyeleri de artmaktadır. Dolayısıyla bilinçli ve güvenli internet kullanımı da artış göstermektedir. Bu noktadan hareketle gelir seviyesi düşüktüğü siber zorbalığa maruz kalma oranı da artmaktadır.

Siber zorbalık yapma noktasında öğretmen adaylarının ailelerinin gelir durumları önem arz etmemektedir. Eroğlu (2011)'de siber zorbalık ile ailelerin gelir durumu arasında bir bağlantının bulunmadığını ve buna neden olarak ise teknoloji ve bilgisayarın tüm bireyler tarafından kolay olarak erişilmesi ve kullanılmasını göstermiştir. Serin (2012), Manap (2012) ve Türkoğlu (2013) yaptığı araştırmalarda ise ailelerin ekonomik düzeyinin artması siber zorbalık davranışların artmasına neden olduğunu tespit etmişlerdir. Şahin vd. (2010)'e göre ise ailelerin ekonomik düzeyi arttıkça siber zorbalığa maruz kalma oranı da artmaktadır.

Öğretmen adaylarının internet kullanım süreleri ile siber zorbalık arasında anlamlılık düzeyi ($p=,000$) olarak tespit edilmiştir. Öğretmen adaylarının internet kullanım süresi bölüm ile siber zorbalık arasındaki anlamlılık düzeyi ($p<,05$) olduğundan; internet kullanım süresi ile siber zorbalık arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Buna göre internette geçirilen süre arttıkça siber zorbalık davranışları da artmaktadır. Bu durumun tersi siber mağduriyet için geçerlidir. Bireyin internette geçirdiği süre arttıkça siber zorbalık davranışı gösterme oranı da artmaktadır. Ayrıca siber zorbalık davranışı gösteren birey aynı zamanda yaptığı davranışın karşılığını karşı taraftan alacağı için aynı zamanda siber zorbalığa maruz kalacaktır. Aynı zamanda birey ne kadar fazla internette zaman geçirirse o derece siber zorbalığa maruz kalma oranı da artmaktadır. İnternette geçirilen süre arttıkça öğretmen adaylarının siber zorbalığa maruz kalma oranı da artmaktadır. Çiftçi (2010), Manap (2012), Serin (2012), Türkoğlu (2013), Özbay (2013), Kocatürk (2014) yaptığı çalışmalarda aynı yönde sonuçlar bulunmuş ve internette geçirilen süre arttıkça siber zorbalık ve siber mağduriyet durumu da artmıştır.

5.2. Öneriler

Araştırma sonu elde edilen veriler ışığında aşağıdaki önerileri sunabiliriz

1. Genç ve teknolojiye yatkın bir nüfusa sahip ülkemizde iletişim teknolojinin

yaygınlaşmasıyla her birey siber zorbalık yapabilir veya siber zorbalığa maruz kalabilir. Bu noktada toplum olarak yeni bir kavram olan siber zorbalık ve siber mağduriyet noktasında bir farkındalık oluşturulması önem arz etmektedir.

2. 10 Kasım 2010 tarihinde Sanal Ortamda İşlenen Suçlar Sözleşmesi Strasbourg'da Türkiye tarafından da imzalanmış ve 22 Mayıs 2014 tarihinde TBMM tarafından kabul edilerek ülkemizde yürürlüğe girmiştir. Siber zorbalığın bu sözleşmeyle suç olarak kabul görmesi toplum tarafından çok fazla bilinmemekle birlikte bu konuda gerekli kamu spotları ile toplum bilinçlendirilmelidir.
3. İnternet erişimin ve kullanımın yaygınlaştığı ve kolaylaştığı günümüzde toplumun bilinçli ve güvenli internet kullanımı konusunda eğitim, kamu spotu, panel gibi aktivitelerle bilgilendirilmeli ve bilinçlendirilmelidir.
4. MEB'nin Mesleki Eğitim Merkezleri Ödül ve Disiplin Yönetmeliği ve Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliğinde geleneksel zorbalık suç olarak ifadelendirilmiş ve cezai müddedesi ifade edilmiştir. Böylece bireylerin geleneksel zorbalığın ceza ile caydırılmaya çalışılmıştır. Bu yöneltmeliğin içeriği sanal zorbalık ile genişletilerek gerekli eklememelerle güncellenmelidir.
5. MEB tarafından yürütülen FATİH projesi kapsamında öğrencilere dağıtılan tablet bilgisayarlar, sınıflarda kullanılan etkileşimli tahta, e-içerik platformu olarak geliştirilen EBA, öğrencilerin kendi sahip oldukları akıllı cep telefonu, dizüstü bilgisayar ve her an her yerden bağlanabildikleri internet ile öğrenciler birer teknoloji girdabına düşmüştür. Bu noktada teknolojinin doğru ve etkin kullanımı için öğrencilere akademik koçluk benzeri bilişim koçluğu yapılması çok büyük önem ifade etmektedir. Bu yoldan hareketle MEB ve YÖK ortaklaşa olarak bütün öğretmenlik bölümlerinde ders müfredatlarının içine doğru, etkin ve etkili teknoloji kullanımı için bilişim koçluğu konusu eklenmelidir.
6. MEB tarafından okullarda bilişim teknolojileri öğretmenliğinin görevlendirildiği

Fatih Projesi Rehber Öğretmenlerinin bilişim koçluğu konusunda öğretmen ve idarecilere, öğrencilere ve velilere yönelik bilgilendirme ve bilinçlendirme semineri ayrıca bilişim koçluğu yapılarak bireylerin doğru ve bilinçli teknoloji kullanmaları sağlanmalıdır.

7. MEB 5. ve 6. Sınıflarda zorunlu olarak okutulan Bilişim Teknolojileri ve Yazılım dersinin içeriğinde güvenli ve bilinçli internet kullanımı konusunda gerekli güncellemeleri yapılarak yenilenmesi gerekmektedir.

6. KAYNAKLAR

- Anderson, W.L. (2010). Cyberstalking (cyberbullying) - proof and punishment. *Insights to a Changing World Journal*, **4**: 18-23.
- Arıca, O. T. (2009). Psychiatric symptomatology as a predictor of cyberbullying among university students. *Eurasian Journal of Educational Research*, **34**: 167-184.
- Arıca, O. T. (2011). Siber zorbalık: Gençlerimizi bekleyen yeni tehlike. *Kariyer Penceresi*, **2(6)**: 10-12.
- Arıca, O. T., Kınay, H. ve Tanrıku, T. (2012). Siber zorbalık ölçeği'nin ilk psikometrik bulguları. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, **17(2012-1)**: 101-114.
- Arora, C.M.J., Thomson, D. A. (1987). Defining bullying for a second school. *Educational and Child Psychology*, **4**: 110-120.
- Ayas, T. (2008). Zorbalığı önlemede tüm okul yaklaşımına dayalı bir programın etkililiği. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ayas, T., Horzum, M. B. (2010). Sanal zorba/kurban ölçek geliştirme çalışması. *Akademik Bakış Dergisi - Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi*, **19** : 1-17.
- Ayas, T., Horzum, M.B. (2012). İlköğretim öğrencilerinin sanal zorba ve madur olma durumu. *İlköğretim Online*, **11(2)**: 369-380.
- Bargh, J.A., McKenna, K.Y.A. (2004). The internet and social life. *Annual Review of Psychology*, **55**: 573-590.

- Bauman, S. (2007). Cyberbullying: A virtual menace, National Coalition Against Bullying National Conference, 2-4 Kasım, Melbourne.
- Bayar, Y. (2010). Okul sosyal iklimi ile geleneksel ve sanal zorbalık arasındaki ilişkiler: genellenmiş akran algısının aracı rolü. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Belsey, B. (2007). Cyberbullying: A real and growing threat. *ATA Magazine*, **88(1)**: 14-21.
- Beran, T., Li, Q . (2005). Cyber-harrasment : A new method for a behavior . *Journal of Educational Comoputing Research*, **32(3)**: 137-153
- Burnukara, P. (2009). İlk ve orta ergenlikte geleneksel ve sanal akran zorbalığına ilişkin betimsel bir inceleme. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Canbek, G., Sağıroğlu, Ő. (2007). Çocukların ve Gençlerin Bilgisayar ve İnternet Güvenliği, *Politeknik Dergisi*, **10(1)**: 33-39.
- Campbell, M. A. (2005). Cyber bullying: An old problem in a new guise?, *Australian Journal of Guidance and Counselling*, **15(1)**: 68-76.
- Chibbaro, J. S. (2007). School counselors and the cyberbully: Interventions and implications. *Professional School Counselor*, **11(1)**: 65-68.
- Çalışgan, H.,(2013), İlköğretim öğrencilerinde internet bağımlılığı ve siber zorbalık, Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi , Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çetinkaya, B., (2010) ‘‘ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinde siber zorbalığın yaygınlığı’’ Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Çubukcu, A., Bayzan, S. (2013). Türkiye’de dijital vatandaşlık algısı ve bu algıyı internetin bilinçli, güvenli ve etkin kullanımı ile artırma yöntemleri. *Middle Eastern And African Journal of Educational Research*. **5**: 148-174.

Dikmen, M.(2015). Bilgisayar ve öğretim teknolojileri öğretmen adaylarının bilgisayar öz-yeterlik algıları ile siber zorbalık duyarlılıkları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Dilmaç, B. (2009). Cyberbullying: a preliminary report on college students. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*; **9**: 1307-1325.

Dilmaç, B., Aydoğan, D. (2010). Values as a predictor of cyber-bullying among secondary school students. *World Academy of Science, Engineering and Technology International Journal of Social, Human Science and Engineering*, **4(3)**: 35-38.

Elliot, M. (1997). 101 Ways of dealing with bullying. Hodder Childrens's Book. London, İngiltere.

Erdur-Baker, Ö. (2010). Cyber bullying and its correlation to traditional bullying, gender, and frequent and risky usage of internet mediated communication tools, *New Media and Society*, **12**: 109-126.

Erdur-Baker, Ö., Kavşut, F. (2007). A new face of peer bullying: Cyber bullying. *Journal of Euroasian Educational Research*, **27**: 31-42.

Erdur-Baker ,Ö., Yerin-Güneri, O., S. Akbaba, A. (2006). School Violence among Urban Turkish Students: A Qualitative Investigation. European Conference on Educational Research, Geneva, 1-11.

Eroğlu, Y. (2011). Koşullu öz-değer, riskli internet davranışları ve siber

zorbalık/mağduriyet arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

Galloway, D. (1994). Bullying: The Importance Of A Whole School Approach. *Emotional and Behavioural Difficulties*, **3(1)**: 19-26.

Furniss, C. (2000). Bullying in schools: It's not a crime – is it? *Education and Law*, **12(1)**, 10-29.

Hinduja, S. and Patchin, J.W. (2005). Research Summary: Cyberbullying Victimization. Preliminary findings from an online survey of Internetusing adolescents California, USA.

Hinduja, S. and Patchin, J.W, (2009). *Bullying Beyond the Schoolyard: Preventing and responding to cyberbullying*. Thousand Oaks , California, USA.

Hinduja, S. and Patchin, J. W. (2010). Bullying, cyberbullying, and suicide. *Archives of Suicide Research*, **14**: 206-221.

Karakurt, N. (2014). Öğretmen adaylarının siber zorbalığa maruz kalma dereceleri ve davranışları uygulama dereceleri. Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş.

Kavuk, M. (2011). İlköğretim öğrencilerinin sanal zorba ve sanal kurban olma durumlarının incelenmesi. Yüksek Lisans Tez, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Keith, S. and Martin, M. E. (2005). Cyber-bullying: Creating a culture of respect in a cyber world. *Reclaiming Children and Youth*, **13**: 224-228.

Kınay, H.(2012). Lise öğrencilerinin siber zorbalık duyarlılığının riskli davranış, korumacı davranış, suça maruziyet ve tehlike algısı ile ilişkisi ve çeşitli

değişkenler açısından incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.

Kocaşahan, N. (2012). Lise ve üniversite öğrencilerinde akran zorbalığı ve sanal zorbalık. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.

Kocatürk, M.(2014). Ortaokul öğrencilerinde akran zorbalığı ile siber zorbalık arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yüksek lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Kowalski, R.M. and Limber, S.P. (2007). Electronic Bullying Among Middle School Students. *Journal of Adolescent Health*, **41 (6)**: 22–30.

Kowalski, R. M., Limber, S. P. and Agastson, W. P. (2008). Cyber bullying in the digital age. Malden, MA: Wiley-Blackwell Publishing.

Kowalski, R. M. and Limber, S. P. (2012). Psychological, physical, and academic correlates of cyberbullying and traditional bullying. *Journal of Adolescent Health*, **53**: 13-20.

Lenhart, A. (2007). Cyber bullying and online teens, Pew Internet and American Life Project.

Li, Q. (2005). Cyberbullying in schools: Nature and extent of Canadian adolescents' experience. Annual Conference of AERA, Montreal.

Li, Q. (2006). Cyberbullying in schools: A research of gender differences. *School Psychology International*, **27(2)**: 157-170.

Li, Q. (2007). New bottle but old wine: A research of cyberbullying in schools. *Computers in Human Behavior*, **23**: 1777-1791.

- Li, Q. (2008). A cross-cultural comparison of adolescents' experience related to cyberbullying. *Educational Research*, **50(3)**: 223-234.
- Livingstone, S., Haddon, L., Görzig, A., Ólafsson, K. (2010). Risks and safety on the internet: The perspective of European children. Initial Findings. LSE, London: EU Kids Online.
- Manap, A.(2012). İlköğretim ikinci kademe öğrencileri ve siber zorbalık: Samsun ili örneği. Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Samsun
- Maines,B., Robinson,G. (1992), The No Blame Approach to Bullying in Schools, Luck Duck Publisher, Bristol.
- Nocentini, A., Menesini, E., and Camodeca, M.(2010). Bullying among siblings: The role of personality and relational variables. *British Journal of Developmental Psychology*, **28(4)**: 921–939.
- Olweus, D. (1991). Bully/victim problems among schoolchildren: Basic facts and effects of a school based intervention program. In D. Pepler ve K. Rubin (Ed.), *The Development and Treatment of Childhood Aggression* (pp. 411–448). Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Olweus ,D.(1993 a). *Bullying at School :What We Know and What We can Do* , Williston ,VT : Blackwell
- Olweus, D. (1994a). Annotation: Bullying at school - Basic facts and effects of a school based intervention program. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, **35(7)**: 1171–1190.
- Olweus, D. (1994b). Bullying at school - Long-term outcomes for the victims and an effective school-based intervention program. In L. Rowell Huesmann (Ed.),

Aggressive Behaviour: Current Perspectives (pp. 97–130). New York: Plenum

Özbay, A. (2013). Ergenlerde siber zorbalık, siber mağduriyet, aleksitimi ve öfke ifade etme biçimleri arasındaki ilişki. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fatih Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul

Özdemir, M., Akar, F. (2014). Lise öğrencilerinin siber-zorbalığa ilişkin görüşlerinin bazı değişkenler bakımından incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, **17(4)**: 605-626.

Özel, S. (2013). Lise öğrencileri arasında siber zorbalık, siber mağduriyet, depresyon ve benlik saygısı ilişkisinin incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul

Palfrey, J. and Casser, U. (2008) *Born Digital : Understanding the First Generation of Digital Natives* : Basic Books, Newyork, USA.

Patchin, j. W. and Hinduja ,S. (2006) Bullies move beyond the schoolyard : A preliminary look at cyberbullying. *Youth Violence and Juvenile Justice* , **4 (2)**: 148-169.

Pişkin, M. (2002). Okul zorbalığı: tanımı, türleri, ilişkili olduğu faktörler ve alınabilecek önlemler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, **2(2)**: 531-562.

Pişkin M., Ayas T. (2007) Akran Zorbalığı Belirleme Ölçeği Ergen Formunun Geliştirilmesi. IX. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi: 17–19 Ekim 2007, Çeşme.

Press.Olweus, D. (1995) , *Bullying At School* , Oxford:Blackwell, USA.

Rigby, K. (1994). School bullies. *Independent Teacher*, **10(2)**: 8–9.

- Rigby, K. (2004). Addressing bullying in schools: Theoretical perspectives and their implications. *School Psychology International*, **25(3)**: 287–300.
- Rigby K. (2007) *Bullying in schools and what to do about it*. ACER Pres,
- Roland, E. ve Munthe,E., 1989 , *Bullying: An International Approach*_, London:David Fulton Publishers, İngiltere.
- Ryan, T., Kariuki, M., & Yılmaz, H. (2011). A comparative analysis of cyberbullying perceptions of preservice educators: Canada and Turkey. *TOJET: The Turkish Online Journal of Educational Technology*, **10(3)**: 1-12.
- Salı, J., Ergün Başak, B. & Baştürk Akca, E. (2015). Türkiye'de ortaokul öğrencileri arasında siber zorbalık. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, **5(2)**: 109-130.
- Sarak, Ö. (2012). Lise öğrencilerinde sanal zorbalık. Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Shariff, S. (2005) Cyber-dilemmas in the new millennium: balancing free expression and student safety in cyber-space. Special Issue: Schools and Courts: Competing Rights in the New Millennium. *McGill Journal of Education*, **40(3)**: 467-487.
- Slater, M. D. (2003). Alienation, aggression and sensation seeking as predictors of adolescent use of violent film, computer and web site content. *Journal of communication*, **53(1)**: 105-121.
- Stys, Y. (2004). Beyond the schoolyard: Examining electronic bullying among Canadian youth. Master's Thesis. Carleton University, Ottawa, Ontario.
- Serin, H. (2012). Ergenlerde siber zorbalık / siber mağduriyet yaşantıları ve bu davranışlara ilişkin öğretmen ve eğitim yöneticilerinin görüşleri. Doktora Tezi,

İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Siegle, D. (2010). Cyberbullying and sexting: Technology abuses of the 21st century. *Gifted Child Today*, **33**: 14-16.

Sourander, A. and Helstela H. ,(2000). *Child Abuse Negl*, **24(7)**: 76-81.

Şahin, M., Aydın, B Aydın., Sarı, S. V.(2012). Cyberbullying, cyber victimization and psychological symptoms: A study in adolescent. *C.U. Faculty of Education Journal*, **41/1**: 53-59.

Şahin, M., Sarı, S. V., Özer, Ö., Er, S. H. (2010). Lise öğrencilerinin siber zorba davranışlarda bulunma ve maruz kalma durumlarına ilişkin görüşleri. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, **21**: 257-270.

Temel, Y. (2015). Ortaöğretim öğrencilerinde siber zorbalık davranışları / mağduriyetleri ve öğretmenler ile okul yöneticilerinin farkındalıkları, Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Afyonkarahisar

Tokunaga, R. S. (2010). Following you home from school: A critical review and synthesis of research on cyberbullying victimization. *Computers in Human Behavior*, **26(3)**: 277-287.

Topçu,Ç., Erdur-Baker , Ö.,ve Çapa- Aydın,Y. (2008). Examination of cyber - bullying experiences among Turkish students from different school types. *Cyberpsychology and Behavior*, **11 (6)**: 643-648.

Tritt, C. ve Duncan, R.D., (1997). The relationship between childhood bullying and young adult self-esteem and loneliness. *Journal of humanistic education and development*, **36**: 35-44.

- Türkileri, N.(2012). Ergenlerde sanal zorbalık: nedenlerine ilişkin algılar, duygusal tepkiler ve baş etme yöntemleri ile zorbalık statüleri arasındaki ilişkiler. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Walker, J.L. (2009). The contextualized rapid resolution cycle intervention model for cyberbullying. PhD Thesis, Unpublished. Arizona: Arizona State University.
- Willard, N. (2002). Computer ethics, etiquette, and safety for the 21st-century student. Eugene, OR: ISTE.
- Willard, N. (2004). I can't see you-you can't see me: How the use of information and communication technologies can impact responsible behavior, Retrieved. Eugene, OR: ISTE.
- Willard N. 2007. Cyberbullying and cyberthreats: responding to the challenge of online social aggression, threats, and distress. Illinois: Champaign Research Press.
- Yetim, S. (2015). Siber zorbalık, Türkiye ve ABD karşılaştırması, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, **120**: 325-384.
- Ybarra, M.L. and Mitchell, K.J. (2004). Online aggressor/targets, aggressors, and targets: a comparison of associated youth characteristics. *Journal of Child Psychology and Psychiatry and Allied Disciplines*, **45**: 1308-1316.
- Ybarra, M L., Espelage, D.L. and Mitchell, K.J. (2007). Theco -occurrence of Internet harassmentandun wanted sexual solicitation victimization and perpetration: Associations with psychosocial indicators. *Journal of Adolescent Health*, **41**: 31-41.

İnternet Kaynakları

1. <http://www.cyberbullying.us>. internetworldstats, 02.01.2016
2. <http://www.e-data.com.tr/devir-siber-zorbalik-devri.aspx> , 12.02.2016
3. <http://www.milliyet.com.tr/siber-zorbaliga-karsi-turkiye-genelinde-izmir-yerelhaber-507703/>), 05.03.2016
4. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.573aff73912f05.46749627 02.01.2016, 05.12.2015
5. <https://tr.wikipedia.org/wiki/Zorbal%C4%B1k>, 22.03.2016
6. <http://www.aktuelegitim.com/akran-zorbaligi-ve-akran-zorbaliginin-turleri-nelerdir.html> 15.03.2016
7. <http://tr.wikipedia.org/wiki/Siber> 22.02.2016
8. <http://www.candaskilic.com/#!/siber-zorbalk/civl> 02.03.2016
9. <http://www.adlitip.org/siber-siddet/>, 03.03.2016
10. <http://www.hurriyet.com.tr/>, 2014, 01.04.2016
11. <http://www.hurriyet.com.tr/turk-kizi-seniz-sanal-zorba-kurbani-19693094> 01.04.2016
12. <http://www.eset.com/tr/about/press/articles/article/2016nin-dijital-suc-trendleri-ne-olacak/> 29.03.2016
13. <http://biakraporu.org/docs/rapor.kisim3.bolum02.pdf> 25.03.2016
14. 6533 sayılı Sanal Ortamda İşlenen Suçlar Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun, 02.05.2014, Resmi Gazete 30.03.2016

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Burhanettin ELMAS
Doğum Yeri ve Tarihi : 23/08/1981
Yabancı Dili : İngilizce
İletişim (Telefon/e-posta) : 0 534 933 33 26
burhaneddinelmas@gmail.com

Eğitim Durumu (Kurum ve Yıl)

Lise : Afyonkarahisar Gazi Teknik Lisesi
Lisans : Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Bilgisayar ve
Öğretim Teknolojileri Öğretmenliği
Yüksek Lisans :

Çalıştığı Kurum/Kurumlar ve Yıl :

Afyonkarahisar Mehmet Akif Ersoy İlköğretim Okulu 2004-2007
Sivas Yıldızeli Yavu Çok Programlı Lisesi 2007-2008
İhsaniye Beyköy İlköğretim Okulu 2008-2010
Afyonkarahisar Atatürk İlköğretim Okulu 2010-2012
Afyonkarahisar Şemsettin Karahisari Ortaokulu 2012 -

Diğer konular

Fatih Projesi Rehber Öğretmeni - Eğitici Eğitimci 2012 -

EKLER

EK 1- Kişisel Bilgiler Formu:

Değerli Arkadaşlar;

Bugün sizlerden özele girmeden kişisel bilgilerinize, cep telefonu, bilgisayar ve internet kullanımınıza yönelik sorular sorarak bilgilerinizi alacağız. Anket çalışması; Kişisel Bilgi Formu, Siber Zorbalık Ölçeği ve Siber Mağduriyet Ölçeği olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır. Anket çalışmasından elde edilecek verileri Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü İnternet ve Bilişim Teknolojileri Yönetimi Anabilim Dalında hazırlamış olduğum Öğretmen Adaylarının Siber Zorbalık Algıları adlı yüksek lisans tezimde kullanılacaktır. Anketten elde edilen veriler yalnızca bu araştırma için araştırmacılar tarafından kullanılacak, her hangi bir kişi ya da kuruma verilmeyecektir. Doğru ve samimi cevaplar verdiğiniz için şimdiden teşekkür ederim.

Burhanettin ELMAS
İnternet ve Bilişim Teknolojileri Yönetimi
Yüksek Lisans Öğrencisi

1. Cinsiyet: () Kız () Erkek
2. Sınıfınız : 1() 2() 3() 4()
3. Bölümünüz : Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Öğretmenliği ()
İlköğretim Sınıf Öğretmenliği ()
Türkçe Öğretmenliği ()
Öncesi Öğretmenliği ()
İlköğretim Matematik Öğretmenliği()
İlköğretim Fen Bilgisi Öğretmenliği ()
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği ()
4. Ailenizin Aylık Geliri (TL) : 0 - 1500TL () 1501 - 2000 () 2001 -2500 ()
2501 -3000() 3000 ve üzeri ()
5. Akıllı Cep telefonu kullanıyor musunuz? Evet () Hayır ()
6. Kişisel Bilgisayarınız var mı? Evet () Hayır ()
7. İnternet bağlantınız var mı? Evet () Hayır ()
8. Günlük İnternete bağlanırsınız mı? Evet() Hayır ()
9. İnternete nerden bağlanırsınız? Evden () Okuldan () İnternet Kafe ()
10. İnternette günlük kaç saat bağlı kalırsınız? 1 Saat () 2 Saat () 3 Saat () 4 Saat ve üzeri ()
11. İnterneti Hangi amaç için kullanırsınız?
Ders Çalışmak / Ödev Hazırlamak () Film İzlemek / İndirmek ()
Sosyal Ağlar (Facebook, Tvwitter, Msn gibi) () Eğlence (Oyun oynamak) ()
Alışveriş Yapmak () Müzik İndirmek ()
E-mail alıp göndermek () Haber Edinmek ()
Diğer (yazınız) ()
12. Sosyal aktivitelere katılırsınız mı? Evet () Hayır ()

EK 2- Siber Zorbalık Ölçeği

Sevgili Arkadaşlar,

Bu anket bilimsel bir çalışma için uygulanmaktadır. Sonuçlar sadece bilimsel amaçla kullanılacaktır. Lütfen kâğıdın üzerine adınızı ya da numaranızı yazmayınız. Yanıtlarınızın doğru olması araştırmamızın güvenilir olması için önemlidir. Aşağıda günlük yaşamda internet ve cep telefonları üzerinde gençler arasında görülen bazı davranışlar yazılmıştır. Lütfen bu davranışları tek tek okuyunuz. Okuduğunuz davranışı “hiçbir zaman yapmam” diyorsanız “Hiçbir Zaman” yazısını işaretleyiniz. Okuduğunuz davranışı “bazen yaparım” diyorsanız “Bazen”, yazısını işaretleyiniz. Okuduğunuz davranışı “çoğu zaman yaparım” diyorsanız “Çoğu Zaman” yazısını işaretleyiniz. Okuduğunuz davranışı “her zaman yaparım” diyorsanız “Her Zaman” yazısını işaretleyiniz. Araştırmamıza destek olduğunuz için teşekkür ederim.

1	İnternette başkasının adını kullanarak e-mail hesabı (MSN, Yahoo, Gmail, Mynet gibi) açarım.	Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğu Zaman	Her Zaman
2	Facebook, Twitter gibi sitelerde başkalarının adını gizlice kullanarak hesap açarım.	Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğu Zaman	Her Zaman
3	İnternette arkadaşlarımın ya da başka kişilerin kişisel bilgilerini kullanırım.	Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğu Zaman	Her Zaman
4	İnternette başka kişilere virüslü mesaj: (e-mail).gönderirim.	Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğu Zaman	Her Zaman
5	Arkadaşlarımın şifrelerini onların haberi olmadan internette kullanırım. "	Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğu Zaman	Her Zaman
6	İnternette arkadaşlarımın şifrelerini kullanarak gizlice e-mail (MSN, Yahoo, Gmail, Mynet gibi) adreslerine girmeye çalışırım.	Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğu Zaman	Her Zaman
7	İnternette arkadaşlarımın şifrelerini kullanarak gizlice onların oyunlarına girmeye çalışırım.	Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğu Zaman	Her Zaman
8	İnternette başka kişilere onları tehdit eden mesajlar gönderirim.	Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğu Zaman	Her Zaman
9	İnternette başka kişilere ya da arkadaşlarıma onların hoşlanmayacağı mesajlar gönderirim.	Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğu Zaman	Her Zaman
10	İnternette başka kişilerin ya da arkadaşlarımın fotoğraflarını izinlerini almadan farklı sitelerde yayımlarım.	Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğu Zaman	Her Zaman
11	İnternette başka kişilerin ya da arkadaşlarımın fotoğraflarını onların iznini almadan mesaj (e-mail) ile diğer kişilere gönderirim.	Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğu Zaman	Her Zaman
12	İnternette başka kişilerle ya da arkadaşlarımla ilgili onların hoşlanmayacağı haberler yayımlarım.	Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğu Zaman	Her Zaman
13	İnternette başka kişilerle ya da arkadaşlarımla ilgili gerçek olmayan söylentiler yayarım.	Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğu Zaman	Her Zaman
14	İnternette başka kişilere ya da arkadaşlarıma hakaret eden mesajlar gönderirim.	Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğu Zaman	Her Zaman
15	İnternette başka kişilerle ya da arkadaşlarımla alay ederim.	Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğu Zaman	Her Zaman

EK 3 - Siber Mağduriyet Ölçeği

Sevgili Arkadaşlar,

Aşağıda günlük yaşamda internet ve cep telefonları üzerinde gençlerin yaşayabildiği bazı davranışlar yazılmıştır. Lütfen bu davranışları tek tek okuyunuz. Bu yazılarda “bir başkası” şeklinde tanımlanan kişi sizin arkadaşınız olabilir ya da o kişiyi hiç tanımayan da olabilirsiniz. Eğer okuduğunuz davranış “bana hiçbir zaman yapılmadı” diyorsanız “Hayır” yazısını işaretleyin. Okuduğunuz davranış “bana daha önce yapıldı” diyorsanız “Evet” yazısını işaretleyin. Araştırmamıza destek olduğunuz için teşekkür ederim.

1	İnternette bir başkası benim adımla kullanarak kendisine e-mail hesabı (MSN, Yahoo, Gmail, Mynet gibi) açtı.	EVET	HAYIR
2	Facebook, Twitter gibi sitelerde bir başkası gizlice benim adımla hesap açtı.	EVET	HAYIR
3	İnternette arkadaşlarım ya da başka kişiler benim kişisel bilgilerimi kullandı.	EVET	HAYIR
4	İnternette arkadaşlarım ya da başka kişiler bana virüslü mesaj (e-mail) gönderdi.	EVET	HAYIR
5	Arkadaşlarım ya da başka kişiler benim haberim olmadan internette benim şifrelerimi	EVET	HAYIR
6	Arkadaşlarım ya da başka kişiler internette benim şifrelerimi kullanarak gizlice e-mail (MSN, Yahoo, Gmail, Mynet gibi) adreslerime girmeye çalıştılar.	EVET	HAYIR
7	İnternette şifrelerimi kullanarak gizlice oyunlarımı girmeye çalıştılar.	EVET	HAYIR
8	İnternette beni tehdit ettiler.	EVET	HAYIR
9	İnternette bana hoşlanmayacağım mesajlar gönderdiler.	EVET	HAYIR
10	İnternette benim iznim olmadan fotoğraflarımı bazı sitelerde yayınladılar.	EVET	HAYIR
11	İnternette fotoğraflarımı benim iznim olmadan mesaj (e-mail) ile diğer kişilere	EVET	HAYIR
12	İnternette benimle ilgili hoşuma gitmeyen haberler yayınladılar.	EVET	HAYIR
13	İnternette benimle ilgili gerçek olmayan söylentiler yaydılar.	EVET	HAYIR
14	İnternette bana hakaret eden mesajlar gönderdiler.	EVET	HAYIR
15	İnternette benimle alay ettiler/	EVET	HAYIR
16	İnternette bana kötü isim ya da lakap taktılar.	EVET	HAYIR
17	Yüzüme karşı söylemedikleri şeyleri internette ya da cep telefonunda rahatlıkla bana	EVET	HAYIR
18	Cep telefonundan bana tehdit eden mesajlar gönderdiler.	EVET	HAYIR
19	Cep telefonundan benim fotoğraflarımı izinsiz diğer kişilere gönderdiler.	EVET	HAYIR
20	Cep telefonundan bana hoşuma gitmeyen mesajlar gönderdiler.	EVET	HAYIR
21	Cep telefonunu kullanarak benimle ilgili gerçek olmayan söylentiler yaydılar.	EVET	HAYIR
22	Cep telefonundan bana hakaret eden mesajlar gönderdiler.	EVET	HAYIR
23	Cep telefonunu kullanarak benimle alay ettiler.	EVET	HAYIR
24	Telefonla beni arayarak rahatsız ettiler.	EVET	HAYIR

Ek 4 - Etik Kurul Kararı

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURUL KARARLARI

TOPLANTI SAYISI : 02

KARAR TARİHİ : 26.02.2016

KARAR 2016/10

Fen Bilimleri Enstitüsü İnternet ve Bilişim Teknolojileri Anabilim Dalı Yüksek Lisans programı öğrencisi Burhanettin ELMAS'ın "Öğretmen Adaylarının Siber Zorbalık Algı Düzeyleri" başlıklı yüksek lisans tezi için hazırlanan Etik Değerlendirme Başvuru Formu ve Ölçeklerin etik açısından sakıncalı olmadığına oy birliği ile karar verildi.

ÜYENİN ADI SOYADI	İMZA
Prof. Dr. Mehmet KARAKAŞ (Başkan) Sosyal ve Beşeri Bilimler	
Prof. Dr. Abdullah ERYAVUZ (Başkan Yardımcısı) Sağlık Bilimleri, İnsan ve Hayvan Sağlığı	
Prof. Dr. H. Hüseyin BAYRAKLI Hukuk	
Prof. Dr. Mustafa GÜLER Sosyal ve Beşeri Bilimler	
Doç. Dr. Murat PEKER Fen Bilimleri ve Mühendislik Bilimleri	
Doç. Dr. Ahmet KARAARSLAN Fen Bilimleri ve Mühendislik Bilimleri	
Doç. Dr. Mütgan ÖZDEMİR ERDOĞAN Sağlık Bilimleri, İnsan ve Hayvan Sağlığı	Doğum sonrası izinli
Doç. Dr. İ. Hakkı NAKİLCİOĞLU Güzel Sanatlar-Müzik	
Doç. Dr. İhsan Cemil DEMİR Meslek Yüksekokulları Temsilen	

ASLI GİBİDİR

Prof. Dr. Mehmet KARAKAŞ
Bil. Araş. ve Yayın Etik Kurul Başkanı